

Denna bok

är gåva till

100 årsjubileum av

den första demokratiska staten i Muslimska Öst

REPUBLIKEN AZERBAJDZJAN (1918-1920)

Adalat TAHİRZADE

Dilgam AHMAD

Översätt av Saadat KARIMI

REPUBLIKEN AZERBAJDZJAN (1918-1920)

(En kort historisk genomgång)

XXXXXXXXXX

2018

Bokförlag:
Vetenskap och Utbildning, Baku

Adalat TAHİRZADE, Dilgam AHMAD. Republiken Azerbajdzjan (1918-1920). (En kort historisk genomgång). XXXXXXXX, 2018, 80 sidor.

Denna bok är en gåva till 100-årsjubileum av den första demokratiska staten i muslimska öst Republiken Azerbajdzjan (1918 -1920). I boken belyses den hårda vägen som republiken gick igenom samt redogör författarna med de historiska fakta för den exceptionella progressiva rollen som republiken har spelat för det azerbajdzjanska folket.

Boken är avsedd för läsare från alla kategorier.

ISBN: 0000000000000

© A.Tahirzade, D. Ahmad

Innehåll

Kapitel I

Förord.....	8
Södra Kaukasien efter Februarirevolutionen 1917 i Ryssland	9
Nationella Rådet av Azerbajdzjan. Deklaration om självständigheten.....	11
Republikens Gandjaperiod.....	15
Bakurådet som ett plan av Ryssland.....	16
Den 15 september 1918. Befrielse av Baku.....	18
Mudrosvapenstillestånd och Azerbajdzjan.....	19
Britternas ankomst.....	20
Parlamentets öppnande	22
Kampen för konsolidering av Republiken Azerbajdzjan	26
Kampen för erkännande av självständigheten.....	29
Upprättande och etablering av diplomatiska förbindelser med utländska stater	31
Denikinhotet	35
Britterna lämnar Baku	37
Bolsjevik Nariman Narimanovs brev.....	38
Georgij Tjitjerins noter och responserna till dem	39
Rysslands ockupation av Azerbajdzjan	41

Kapitel II

Staten som bildades ur ingenting.....	46
De första åtgärderna för att eliminera anarkin	48
Upprättande av nationella myndigheter. Brist på kvalificerade arbetskrafter.....	53
Bildandet av Nationella Armén.....	56
Politiska reformer	59
1. Kampen för demokrati	59
2. Initiativen för utarbetandet av Konstitutionen	62
3. Utarbetande av lagen om valberedning	63
Ekonomiska reformer	64
Lagar och förordningar gällande ekonomin.....	64
Förberedelser för jordreformen	65
Reformer inom utbildning och skola	68
Slutsatser	78

KAPITEL I

Förord

Safavidernas Imperium grundat av azerbajdzjanska turkar kollapsade 1736 och i mars samma år på kongressen som ägde rum på Mughanslätten kom en annan turkisk dynasti – Afshariderna - till makten. Grundaren av Afsharregeringen var den azerbajdzjanske turken Nadir shah Afshar och han tog på kort tid under sin makt vid sidan om Azerbajdzjan Turkestan, Indien och en del andra områden och bildade ett stort envælde. Dock under ungefär samma tidsperiod började invasioner av Ryska Imperiets trupper mot Azerbajdzjan. Peter I lyckades ockupera en del av Azerbajdzjans territorium, men Nadir shah lyckades tvinga de ryska trupperna att retirera helt.

Tyvär blev Nadir shah Afshar mördad vid konspirationer den 19 juni 1747. Trots att flera av hans ättlingar försökte försvara Afsharstaten misslyckades de i detta och Afsharidernas imperium kollapsade. Under den tiden förlorade de inte bara Turkestan, Indien och andra områden, utan även den centraliserade staten inne i Azerbajdzjan föll och Azerbajdzjan blev uppdelad i 20 små stater, khanaten. Denna uppdelning påverkade situationen för folket påtagligt, särskilt utgjorde den successivt ökande förvirringen ett stort hinder i utvecklingen av landet i de politiska, sociala, kulturella, ekonomiska, militära och demografiska avseendena. Denna kaotiska situation som pågick under lång tidsperiod (1747 – 1796) försvagade både folket och landet rejält.

1796 på Mughanslätten hölls kröningsceremonin för Agha Mahammad Khan Gadjar som var från Gadjarätten av azerbajdzjanska turkar och med detta kom Gadjarimperiet (1796 -1924) upp på historiens scen. Gadjarerna utvidgade sin verksamhet för byggandet av en centraliserad stat genom att förena de 20 azerbajdzjanska khanaterna och andra områden.

Dels det ryska imperiet som fortsatte erövringspolitiken av Peter I och avancerade söder om Kaukasus med strategin att skaffa sig tillgång till varma hav, och dels Osmanska riket provocerade Gadjar imperiet till krig. De Gadjar-Ryska kriget som ägde rum under 1800-1828 med några uppehåll där emellan gick direkt på azerbajdzjanska områden och den största bördan av kriget föll på det azerbajdzjanska folket, på landet Azerbajdzjan. Trots att Gadjar armén under befäl av kronprinsen Abbas Mirza Gadjar var mycket djärv i slaget mot de ryska trupperna var deras styrkor inte lika i sin omfattning och Azerbajdzjan fick betala ett mycket högt pris för detta krig. **Enligt Gulustanfödraget 1813 och Turkmentjajfredsavtalet 1828 mellan de ryska och Gadjarstaterna blev Azerbajdzjan indelad i två:** dess områden norr om floden Araz hamnade under Rysslands ockupation och områden söder om floden Araz

stannade kvar under styret av Gadjarstaten (den senare delen är Sydazerbajdzjan vilket är för närvarande under kontrollen av Islamiska Republiken Iran).

Sedan 1813 har Nordazerbajdzjan aldrig accepterat den ryska ockupationen och ständigt fört sin kamp, dolda kamper under vissa tider och öppna under andra, för att bli av med Rysslands styre och bilda sin självständiga stat. Men den mest gynnsamma situationen för att bli av med ockupationen uppstod 1918 och det azerbajdzjanska folket utnyttjade denna möjlighet omedelbart och grundade sin självständiga stat – **Den första demokratiska staten i Muslimska Öst Republiken Azerbajdzjan!**

År 2018 är signifikant för det azerbajdzjanska folket som **jubileumsår av Republiken Azerbajdzjan (RA)**. Denna republik som reste sig upp den 28 maj 1918 över ruinerna av det ryska kejsardömet vilket upplevde sitt nederlag under det obevekliga militära maskineriet av det första världskriget och försvann från historiens scen i februari 1917, föddes som sol i öst. Detta folkstyre varade i 23 månader i och med att Azerbajdzjan som var ockuperat 1813 av Tsarrysland blev ockuperat av den bolsjevikiska Röda armén den 28 april 1920.

Hur bildades den första republiken i öst? Hur levde den under de 23 månaderna av sin existens? Vad hade den för verksamhet, vilka arbeten genomförde RA? Vilka lagar stiftade RA och vilka principer skrev den under? Vad är dess historiska betydelse? Den aktuella boken är skriven just för att besvara dessa och många andra frågeställningar.

Södra Kaukasien efter Februarirevolutionen 1917 i Ryssland

Det ryska tsarväldet som blev krossat under det obevekliga militära maskineriet av det första världskriget försvann från historiens scen i februari 1917. Tsaren abdikerade, dess regering störtades och *Provisoriska Regeringen* bildades. Denna regering annullerade ockupationen av Kaukasien och upprättade s.k. *Speciella Transkaukasiska Kommittén*, för att styra Södra Kaukasien, Transkaukasien (9 - 30 mars 1917). I Speciella Transkaukasiska Kommittén ingick V. Kharlamov, ledamoten för Södra Kaukasien vid Rysslands Statsduma (ordförande), M. Djafarov (Azerbajdzjans representant), M. Papadjanov och A. Tjchenkeli (medlemmar).

Den 7 november 1917 (med nya stilen, den 25 oktober enligt den julianska kalendern) tog bolsjevikerna regeringsmakten i Petrograd, det kommunistiska bolsjevikpartiet blev

styrande parti med Lenin och Trotskij i spetsen. Men deras regering erkände inte Transkaukasien.

Den 28 november 1917 bildades den lokala regeringen "*Det Transkaukasiska Kommissariatet*" bestående av representanter från regionens ledande nationer, turkar, georgier och armenier. I denna regering vars ordförande var den georgiske J. P. Gegetjkori fick de azerbajdzjanska representanterna de högsta positionerna under namnet "Muslimska kommissionärer" (ministrar), bl.a. Fatali Khan Khojski (Nationella Utbildningskommissionär), Mahammad Jusuf Djafarov (Kommissionär för Handel och Industri), Khudadat bej Malikaslanov (Kommissionär för Vägar och Transport) och Khalil bej Khasmahammadov (Kommissionär för Statskontrollen).

I Deklarationen av *Det Transkaukasiska Kommissariatet* den 1 december (18 november enligt den julianska stilen) 1917 framgår att det skall vara verksamt "enbart tills All Rysslands Stiftelseorgan sammankallas, i fall dess sammankallelse inte blir möjligt skall det vara verksamt tills kongressen av medlemmar av Stiftelseorganet från Transkaukasien och den Kaukasiska fronten".

Den 26 - 28 november 1917 hölls valen till Rysslands Stiftelseorgan för regionen. Från Södra Kaukasien valdes 12 muslimska ledamöter.

Trots att i sin hänvändelse till Kommissariatet i början av januari 1918 föreslog Enver Pascha (generalmajor) av den Osmanska armén att sluta en fred, förmedlade Kommissariatet att för detta måste det få befogenhet av församlingen av Rysslands Stiftelseorgan. Stiftelseorganets församling sammankallades den 18 januari 1918 i Moskva. Ledamöter vars majoritet utgjorde mensjeviker och SR (Socialist-Revolutionära partiets medlemmar) vägrade erkänna den Sovjetiska Regeringen samt Dekreten av Allryska Sovjetiska Kongressen II. Bolsjeviker under ledningen av Lenin utvisade församlingen av Stiftelseorganet.

Efter den bolsjevikiska revolutionen gjorde Ryssland uttåg ur kriget. När den ryska armén återvände föreföll en fruktansvärd anarki och uppstod allvarliga konflikter på nationella och militära grunder såväl i Transkaukasien som i Azerbajdzjan.

Genom att diskutera den politiska situationen tog Transkaukasiska Kommissariatet beslutet den 25 januari 1918 att sammankalla Transkaukasiens lagstiftande organ *Transkaukasiska Sejm. Transkaukasiska Sejm*, vilket hade sitt första sammanträde i Tbilisi den 23 februari 1918 och sista, 28:e sammanträde den 20 maj 1918, var ett lagstiftande statligt maktorgan. Församlingen av Allryska Stiftelseorganet organiserades av ledamöter valda från Transkaukasien och företrädare av Transkaukasiens politiska partier.

Azerbajdzjanska turkar som var den mest framstående gruppen av transkaukasiska muslimer började delta i det högsta maktorganets arbete redan från den första dagen med stort engagemang. Trots att antalet personer i muslimska fraktionen i Sejm förblev stabilt, 44 stycken, ersattes vissa ledamöter med andra under verksamhetens gång av Sejm och det totala antalet av muslimska ledamöter var 53 personer. I Sejm hade Hasan bey Aghajev positionen förste vice-ordförande, Mirhidajat Sejidzade sekreterare och i de existerande samtliga 17 kommissionerna verkade azerbajdzjanska ledamöter aktivt och effektivt.

Ett av Sejms allra viktigaste uppdrag under sin tremånaders korta existens blev upprättande av relationer med Osmanska Riket. Detta problem gick inte att lösa varken på Trabzonkonferensen (mars-april 1918) eller på fredskonferensen i Batum (maj 1918), vilket avgjorde inte bara Sejms dystra öde, utan av hela Transkaukasiska regeringen. Transkaukasiska Regeringen som inte accepterade freden i Brest-Litovsk i början, i synnerhet att överlämna Erzindjan, Trabzon, Kars, Batum och andra städer på ett fredligt sätt, blev kort därefter tvungen att erkänna samma avtal efter Osmanska arméns framgångsrika militära operationer där den återfick de städerna.

Med vissa staters upphetsande ingick Sejm i 8 dagars krig med Osmanska riket, vilket accelererade till dess upphävande. Den övergivna Sejm blev tvungen att utropa Transkaukasien självständighet från Ryssland den 22 april 1918 och bilda den självständiga *Transkaukasiska Demokratiska Federativa Republiken*, TDFR. Georgien som även efter detta inte kunde komma överens med Osmanska riket förklarade sin självständighet den 26 maj och upplöste med denna handling den självständiga TDFR, vilket varade i enbart 34 dagar, samt Transkaukasiska Sejm. Den 26 maj på sitt sista sammanträde förklarade Sejm sin upplösning.

Azerbajdzjanska Nationella Rådet. Deklaration om självständigheten

Transkaukasiska Sejm blev en förfluten historia, men dess muslimska fraktion bestående av 44 personer lade början till en alldeles ny och ärorik historia genom att bilda *Azerbajdzjanska Nationella Rådet* den 27 maj 1918.

Mahammad Emin Rasulzade som redan i Batum ledde förhandlingar med Osmanska Riket valdes till ordförande för Nationella Rådet, Hasan bey Aghajev och Mirhidajat Sejidov till vice-ordförande, Mustafa Mahmudov och Rahim agha Vakilov till sekreterare. Till styrelsen ingick Mahammad Emin Rasulzade, Hasan bey Aghajev, Mahammadhasan Hadjinski, Nasib bey Jusifbejli, Khalil bey Khasmahammadov och Mahammadjusif Djafarov från det nationalistiska Musavatpartiet samt Khudadat bey Malikaslanov, Djamo bey

Hadjinski, Akber agha Sjejxulislamov från det Socialistiska blocket och Khosrov bej Sultanov från Ittihadpartiet (Förenandepartiet).

Den 28 maj hölls sammanträdet av Azerbajdzjans Nationella Råd med ordförandeskapet av Hasan bej Aghajev i Tbilisi på föredetta Kaukasiska guvernementetpalatsen. På sammanträdet lyfte Aghajev frågan om Azerbajdzjan som en självständig stat till omröstning. Sekreteraren Mustafa Mahmudov läste namnen på Nationella Rådets medlemmar en efter en och varje medlem var för sig svarade "Ja".

I slutet av sammanträdet konstaterade Hasan bej Aghajev till medlemmarna: **"Vid denna tidpunkt, dvs. kl. 08.10 antog Azerbajdzjans Nationella Råd beslutet om Azerbajdzjans suveränitet"**.

Efter omröstningen antog Azerbajdzjans Nationella Råd Deklaration om Azerbajdzjans Suveränitet. Deklarationen bestod av 6 artiklar:

"1. Från och med idag är Azerbajdzjan, bestående av Sydöstra Transkaukasien, en helt oberoende, självständig nationalstat precis som det azerbajdzjanska folket som äger regeringsrätten och rätten till makten.

2. Styrande formen av den självständiga staten av Azerbajdzjan bestäms vara folkstyre, Republiken Azerbajdzjan.

3. Republiken Azerbajdzjan skall upprätta goda förbindelser med alla nationer, särskilt med de närliggande nationerna och staterna.

4. Republiken Azerbajdzjan ger politiska och medborgarskapsrättigheter för alla medborgare i sin underordnad oavsett individens etnicitet, religion, klass, kön och annan tillhörighet.

5. Republiken Azerbajdzjan ger omfattande friheter och utvecklingsmöjligheter för alla folkgrupper som bor inom dess territorium.

6. Fram till lagstiftande organet sammankallas står Nationella Rådet, vilket valdes vid allmän omröstning, och den provisoriska regeringen som har ansvaret inför Nationella Rådet, som huvudman för hela azerbajdzjanska regeringen."

I det följande ska vi försöka ge ett förtydligande för innehållet av de artiklarna.

Den första artikeln: "Från och med idag är Azerbajdzjan, bestående av Sydöstra Transkaukasien, en helt oberoende, självständig nationalstat precis som det azerbajdzjanska folket som äger regeringsrätten".

Med denna artikel dras de första konturerna av geografiska territorium av den självständiga staten vars gränser inte var helt kända. Det bör inte glömmas att Första Världskriget inte var över än, de militärt och politiskt besegrade ländernas territorium inte var

indelade än, Versaillesfreden mellan västmakterna och Tyskland hade inte slutits än. Dessutom var gränserna mellan de nyblivna självständiga Azerbajdzjan, Georgien och Armenien inte definierade än.

En annan viktig punkt i denna artikel är betoningen av rätten för självständighet och regeringsrätten. I USA:s självständighetsförklaring som ratificerades av kontinentala kongressen den 4 juli 1776 där de 13 nordamerikanska kolonierna förklarar sig själva fristående från Storbritannien, står: "Under historiens gång blir det ibland nödvändigt för ett folk att upplösa de politiska band som har förbundet det med ett annat land, för att bland världens stater inta den självständiga och jämbördiga ställning, som både naturlig och gudomlig lag berättigar det till". I Azerbajdzjan också var det nödvändigt att upplösa de band som började med Gulustanfödraget 1813 och Turkmentjaj fredsavtalet 1828 med Ryssland, och det var nödvändigt att värdera detta viktiga moment.

I artikel I ser vi att namnet på staten vars självständighet kungörs och förklaras är Azerbajdzjan. Fastän hade namnet Azerbajdzjan funnits som ett geografiskt namn i ungefär 2500 år (tvåusen femhundra) fick det en politisk innebörd för första gången och förvandlades till statsnamn. Fram till den tidpunkten benämndes de azerbajdzjanska staterna liksom andra stater i öst, inte med landets namn, utan efter den dynastin eller stammen som grundade staten. Den 28 maj 1918 när statens namn Azerbajdzjan utropades var det första fenomenet i hela muslimska öst att staten fick heta efter områdets namn.

I artikel II: "Styrande formen av den självständiga staten av Azerbajdzjan bestäms vara folkstyre, Republiken Azerbajdzjan".

Denna paragraf är relaterad till den politiska förvaltningen av staten vars suveränitet deklarerades. Mahammad Emin Rasulzade skrev senare i sitt verk *Vårt århundrades budbärare*: "I Azerbajdzjan grundades republik, ett verkligt folkstyre, vilket inte har blivit tillämpligt i Europa ens, politiska jämlikheten bland medborgare etablerades, de skadliga konsekvenserna av social orättvisa eliminerades".

Artikel III: "Republiken Azerbajdzjan skall upprätta goda förbindelser med alla nationer, särskilt med de närliggande nationerna och staterna".

De som kungjorde och förklarade självständighet förstod att för att bilda och stärka staten bör först normala förbindelser med grannländerna etableras och sedan bör den offentliggöras på den internationella arenan. Det är ingen tillfällighet att två dagar efter utropet av deklARATIONEN, den 30 maj, å vägnar av regeringschefen Fatali Khan Khojski sändes officiell information om självständigheten via radiotelegraf till de flesta politiska centra runt om i världen: London, Paris, Washington, Istanbul, Stockholm, Berlin, Madrid,

Moskva, Rom, Wien, Bukarest, Tokyo, Haag, Köpenhamn och andra städer. Sedan löstes frågan om öppnande av ambassader i Azerbajdzjans grannländer, särskilt i Osmanska riket och Gadjar khanaterna. En delegation med ledningen av Alimardan bej Toptjubasjov skickades till Paris fredskonferensen för att få erkännande av landets självständighet av de segrande staterna, stormakterna. Den 11 januari 1920 erkände Högsta Rådet av Paris fredskonferensen de-facto Republiken Azerbajdzjan.

Artikel IV: "Republiken Azerbajdzjan ger politiska och medborgarskaps-rättigheter för alla medborgare i sin underordnad oavsett individens etnicitet, religion, klass, kön och annan tillhörighet".

Den nybildade staten garanterar att skydda allas civila och politiska rättigheter oavsett individens religion, etnicitet, kön eller social status i samhället. Genom att upprätta parlament förverkligades detta löfte. Rasulzade skrev senare i *Vår århundrades budbärare* även om detta: "*[I Republiken Azerbajdzjan] fick alla säga, yttra sig, läsa och skriva vad de ville. Varje parti i nationen hade sin respektive organisation och tidning*".

Det är tillräckligt att bekanta sig med de stenografiska rapporterna av Parlamentet av Republiken Azerbajdzjan för att vara övertygad om att alla medborgare fick politiska rättigheter utan någon som helst diskriminering.

Artikel V: "Demokratiska Republiken Azerbajdzjan ger omfattande friheter och utvecklingsmöjligheter för alla folkgrupper som bor inom dess territorium".

M. Rasulzade sade på det andra sammanträdet av parlamentet den 10 december 1918: "Azerbajdzjanska turkar som har upplevt lidandet av att vara frihetsberövade ska inte skapa en frihetsberövad nation. Republiken Azerbajdzjan ska inte göra skillnad på sina barn: armenier, ryssar, judar, georgier, tyskar, polacker och andra minoriteter ska vara azerbajdzjanska medborgare, ha rätten till sina etnisk-kulturella självbestämmanden och bestämma själva över sina religiösa, etniska och kulturella frågor".

Verkligen, öppnade republiken en obehindrad arena för utvecklingen av alla folkgrupper båda inom statsstyrning och inom handel, vetenskap, utbildning, kultur och andra samhällsområden.

Artikel VI: "Fram till lagstiftande organet sammankallas står Nationella Rådet, vilket valdes vid allmän omröstning, och den provisoriska regeringen som har ansvaret inför Nationella Rådet, som huvudman för hela azerbajdzjanska regeringen".

Den politiska makten som kunde styra Azerbajdzjan vid självständighetsförklaringens tidpunkt var Nationella Rådet, för vilket skulle även regeringen redogöra. Detta tillstånd fortsatt till parlamentet bildades.

Nationella Rådet skapade på sitt första sammanträde den 28 maj 1918 det första regeringskabinetten av Republiken Azerbajdzjan. Följande ministrar ingick i kabinettet (ministerrådet): Fatali Khan Khojski (premiärminister och inrikesminister); Khosrov bej Sultanov (försvarsminister); Mahammadhasan Hadjinski (utrikesminister); Nasib bej Jusifbejli (finansminister och utbildningsminister); Khalil bej Khasmammadov (Justitieminister); Mahammadjusif Djafarov (minister för handel och industri); Akbar agha Sjejkhulislamov (minister för jordbruk och arbetsmarknad); Khudadat bej Malikaslanov (infrastrukturminister - vägar och posten); Djamo bej Hadjinski (statsinspektör).

På Nationella Rådets andra sammanträde den 29 maj 1918 diskuterades frågan om kompromissen att överlåta Armenien Irevan (Jerevan), en av Azerbajdzjans äldsta städer, som ett politiskt centrum. F. Khojski förklarade att efter ockupationen av Aleksandropol (Gjumri) av den ottomanska armén var det nödvändigt att överlåta Irevan till Armenien. 16 av 28 medlemmar av Nationella Rådet röstade för denna proposition.

Republikens Gandjaperiod

Azerbajdzjans Nationella Råd och regering flyttade den 16 juni 1918 från Tbilisi till Gandja, en av Azerbajdzjans historisk-politiska centra och en av dess äldsta städer. På grund av den sociala, politiska och militära situationen i Gandja avgick det första regeringskabinetten som bildades i Tbilisi och uppdraget att bilda ett nytt kabinett gavs igen till Khojski. Azerbajdzjans Nationella Råd fastställde den 17 juni det andra regeringskabinetten av Republiken Azerbajdzjan.

Två dagar senare, den 19 juni 1918, förklarade den nya regeringen militärt tillstånd i hela Azerbajdzjan. Anledningen till detta var hotet av den första kaukasiska korpusen bestående av 18 personer som marscherade mot Gandja och tillhörde Baku Folkkommissionärers Råd (Sovjet) bestående av bolsjeviker och dashnaker (armenier) vilka hade tagit över styret av Baku under ledningen av Stepan Sjaumjan. I samband med militära tillståndet antogs beslutet om "Tillämpning av regler under krigstiden" den 23 juni.

Den 21 juni antog regeringen beslutet att belägga den azerbajdzjanska statens flagga tillverkad av ett rött tygstycke med en vit månskära och en vit stjärna med åtta uddar i mitten på den röda bakgrunden (några månader senare, den 9 november 1918, antog regeringen en ny flagga). Tidningen *Azerbajdzjan* publicerade den 11 november information om regeringens sammanträde den 9 november: "Återigen på samma sammanträde bekräftades

projektet av Azerbajdzjans flagga. Flaggan ska ha färgerna grönt, rött och blått och på den ska finnas månskära och en stjärna med åtta uddar”.

Flaggans blåa fält står för turkiskheten (turkfolk), det röda representerar den moderna europeiska demokratin (europeiska inflytandet) och det gröna symboliserar islam.

Ett viktigt och intressant beslut som regeringen antog den 12 juli blev att samma tideräkning som i Baku skulle gälla inom hela området av Republiken Azerbajdzjan. Detta var ett slags uttryck på tron på att regeringen skulle återfå Baku.

Ett av de viktigaste besluten som Khojskis regering antog under Gandjaperioden var också bildandet av Extraordinära Undersökningskommissionen (EUK) den 15 juli 1918 i syftet att undersöka våld mot muslimer i Transkaukasien. Enligt samma beslut, skulle våldsamheter som begicks av armenier i Södra Kaukasien mot lokala turkiska befolkningen under Första Världskriget (1914 -1918) och ärenden i samband med plundring av egendom undersökas. Genom att utreda fallen skulle de skyldiga vid detta stå till svars inför rätten. Uppdraget att genomföra utredningar var delegerat Utrikesdepartementet.

EUK som bestod av sju personer startade sitt arbete den 31 augusti. Kommissionens ordförande var Aliakbar bej Khasmahammadov och medlemmarna var Ismail bej Shahmalijev, A.F. Novatski (biträdande för Baku Tingsrätten), Nasreddin bej Safikurdski (biträdande åklagaren vid Baku tingsrätten), N. M. Mikhajlov (från Gandja Förflyttningssmyndigheten), V.V. Gubvillo (civilkonsult) och Mirza Djavad Akhundzade (lärare). Apropå detta, i samband med de-facto erkännandet av Azerbajdzjans självständighet på Fredskonferensen i Paris i januari 1920 antog parlamentet av Republiken Azerbajdzjan den 9 februari samma år beslut om amnesti och att avsluta/bortdöma straffrättsliga förfaranden som uppstod på grund av etniska/nationella konflikter.

Den 11 augusti 1918 utropades allmän mobilisering i landet. Alla muslimska manliga medborgare födda mellan åren 1894 -1899 inkallades till armén.

När Kaukasiska Islamiska Armén befriade Baku från ockupationen den 15 september 1918 flyttade regeringen från Gandja till Baku.

Baku Sovjeten som ett plan av Ryssland

Staden Baku, vilken var Azerbajdzjans politiska centrum, styrdes från mars 1917 till 31 juli 1918 av det s.k. Baku Sovjeten vilket var ockupations regeringsorganet. I denna organisation skapad efter februarirevolutionen 1917 i Ryssland ingick nästan inga lokala

turkar. Bortsett från Nariman Narimanov, Masjadi Azizbejov och Mirhasan Vazirov bestod Baku Sovjeten av armenier och ryssar.

Baku Sovjetens främsta mål var att stärka sin makt i hela landet. För att uppnå detta mål valde de att genomföra massakrer på azerbajdzjaner, att massmörda den lokala turkiska befolkningen.

Genom att ha genomfört massakrer på Azerbajdzjans befolkning i mars 1918 tog bolsjevik-dashnakalliansen makten i Baku och konsoliderade den i staden. Som ett resultat av Rysslands plan i Södra Kaukasien bildades Baku Folkkommissionärers Sovjet den 25 april (BFKS). Grundad i Azerbajdzjans politiska centrum var BFKS ett ockupations styrande system för Ryssland, vilken ansåg Baku sitt guvernement, dvs. en del av Ryssland, och bestod av chauvinist armenier och ryska bolsjevik. I detta bar armenier Sjaumjan som handlade efter Lenins personliga instruktioner det yttersta ansvaret som ordförande av BFKS och kommissionär för utrikesfrågor. Djaparidze var kommissionär för Folkets Interna frågor, Karinjan var justitiekommissionär, Ter-Gabrieljan ordförande av Extraordinära-kommissionen, Markarjan var transportkommissionär, Bogdanov (Bogdanjan) kommissionär för statskontrollen och Zevin jobbkommissionär. Bland azerbajdzjaner fick Nariman Narimanov positionen som kommissionär för stadsekonomin, Mirhasan Vazirov kommissionär för jordbruket och markfrågor, Masjadi Azizbejov guvernementets kommissionär samt biträdande minister för interna frågor.

Under den perioden nationaliserade BFKS efter Moskvas instruktion Azerbajdzjans oljeindustri för att plundra Azerbajdzjans naturresurser och tillgångar och transporterade Bakuoljan till Ryssland. Observera att under perioden november 1917 - mars 1918 transporterades 4 miljoner 313 pund olja till Ryssland, men under perioden bara april-juli 1918 transporterades 80 miljoner 25 pund olja. Med slogan "Bistå Ryssland" skickades 700 tusen pund bomull, 100 tusen pund torkad fisk, stora mängder av ris, salt m.fl. till Ryssland från Baku och andra regioner av Azerbajdzjan.

Baku Sovjeten avstängde Baku Stads Duman ledd av Fatali khan Khojski och utropade Sejm (det gemensamma parlamentet av Transkaukasiska folk) vara en anti-revolutionär organisation eftersom Sejm inte accepterade Transkaukasiens kommissionärsmandat som det fick av Lenin.

Ryssland som strävade efter att förstärka BFKS i militära och politiska avseenden skickade 5 tusen gevär, 2 miljoner patroner, 35 maskingevär, 4 pansarfordon, 13 flygplan till Baku. Armenifieringsprocessen av BFKS-armén slutfördes. BFKS som strävade efter starka förbindelser med Allryska centrala makten försökte bygga upp en mäktig armé bestående av

fler armenier för att kunna förverkliga sina mål. BFKS gillade uppenbarligen massakrerna som de begick på turk-muslimska befolkningen i Shamakhi, Lankaran, Guba och andra regioner av Azerbajdzjan och avsåg att "fortsätta inbördeskriget som påbörjades med deras seger".

BFKS uppmanade arbetare i Baku att "aktivt och kontinuerligt hjälpa den" och på det viset lade den även ansvaret på arbetarklassen. BFKS förklarade att "misstag och misslyckanden är helt naturliga och oundvikliga" och betonade att arbetarna bar "det gemensamma ansvaret" tillsammans med myndigheterna. Detta var Sjaumjans uttalande, vilket undertecknades av honom och andra kommissionärer.

Detta uttalande påvisar tydligt att Bakusovjeten var organiserad direkt av Ryssland i syftet att ockupera Azerbajdzjan och för detta syfte hade det avsiktligt och strategiskt planerat de massakrerna som de begick på den turkiska befolkningen i Azerbajdzjan under mars-april.

BFKS ville attackera Gandja och störta Republiken Azerbajdzjan. Men som en följd av en fyra dagars spändstorm, den 27 juni – 1 juli, besegrades BFKS-trupper av Kaukasiens Islamiska Armé och retirerade i riktningen mot Baku.

Den anti-bolsjevikiska Centrokaspisen-diktaturen arresterade den 1 augusti 1918 ledarna av Bakusovjeten, som hade gripit makten i Baku med våld, för förskingring av statens egendom. När Kaukasiens Islamiska Armé befriade Baku den 15 september försökte de arresterade ledarna av Bakusovjeten fly från Baku. Eserer (SR) som hade arresterat ledarna av Bakusovjeten tog dem till öknens Aktjakum i Turkmenistan och sköt ihjäl dem den 20 september.

Den 15 september 1918. Befrielse av Baku

När regeringen av Republiken Azerbajdzjan kom till Gandja var dess nästa mål att befria från "Centrokaspisen diktaturen" den ockuperade Baku, vilken var landets främsta stad i den strategiska bemärkelsen och flytta huvudstaden dit.

De brittiska trupperna ockuperade under befäl av generalen Lionel Charles Dunsterville Baku i augusti 1918 och grundade de s.k. Centro-Kaspiska regeringen i staden. Denna regering skapades med Dunstervilles stöd av dashnaker (Armeniska revolutionsfederationen, ARF) vilka hade separerat sig från Agrarsocialistiska partiet (SR, vita sidan), mensjeviker och bolsjeviker. Politiken som genomfördes av Centro-Kaspisen var precis som den av Baku Folkkommissionärers Sovjet mot Azerbajdzjan. Orsaken till detta var att denna regering hade

avsikten att få äga Bakuoljan, erövra Kaspiska havet samt ta kontrollen över vägen till Central Asien. I denna politik litade de inte på azerbajdzjaner, utan på armenier och andra styrkor.

Den 5 augusti 1918 avancerade Kaukasiens Islamiska Armé (KIA) under ledning av östfrontens befälhavare Mursel Pascha från Gurdportens riktning mot Baku. Den 15 september startade en stor offensiv mot Baku. Samma dag blev de brittiska trupperna tvungna dra sig tillbaka från Baku. General Dunstervilles Bakuoperation resulterade i misslyckandet. På grund av detta misslyckande avsatte den brittiska regeringen honom från hans position och demobiliserade hans armé. Enligt Brittiska försvarsdepartementets hemliga order skulle de brittiska trupperna slå sönder oljeledningarna och spränga oljetanken i explosion när de lämnade Baku. Eftersom de var tvungna att rymma omedelbart hann de inte uppfylla denna order.

Efter 36 timmars blodiga strider kom den armeniska befälhavaren på fiendens västra front tillsammans med den iranska konsuln i den vitflaggade bilen till slagfältet och förmedlade att de kapitulerade.

Den 15 september landsteg Kaukasiens Islamiska Armé i Baku.

I operationen för befrielsen av Baku togs tillsammans med de 17 armeniska, 9 ryska och 10 georgiska officerare 1151 armeniska, 383 ryska, 4 brittiska soldater och 113 från andra folkgrupper till fångar. I striderna för befrielsen av Baku blev fiendens 800 -1000 personal styrkor nedslagna.

Den 15 september rensade Kaukasiens Islamiska Armé staden Baku helt från invaderarna.

Dunsterville skrev i sina memoarer: "Det turkiska artilleriet sköt mycket exakt. Deras eld skadade inte några arkitektoniska monument i Baku".

Den 16 september hölls segerparaden av Kaukasiens Islamiska Armé. Efter paraden anlände företrädare för statliga myndigheter och den lokalbefolkningen Baku i ackompanjemang av trupperna.

Strax efter befrielsen av Baku flyttade azerbajdzjanska regeringen med hela besättningen från Gandja till Baku.

Mudros vapenstillestånd och Azerbajdzjan

Den 17 september 1918 flyttade regeringen Fatali khan Khojski från Gandja till Baku och Baku utropades huvudstaden i Republiken Azerbajdzjan.

Hösten 1918 blev ihågkommen med nederlag för de allierade osmanska och tyska staterna i Första världskriget. Den 30 oktober slöt den osmanska regeringen ett vapenstillestånd med ententemakterna i Mudros, vilket hade lika tunga följder för Turkiet som för Azerbajdzjan eftersom i det bland annat stadgades att Osmanska armén kort därefter skulle lämna Kaukasien. Ententen gav ultimatumet till Osmanska militärstyrkorna att lämna Baku senast inom en vecka och Azerbajdzjan senast inom en månad. Dessutom enligt artikel 15 övergick Transkaukasiska järnvägen, vilken var under Turkiets kontroll, över till ententens kontroll samt att Turkiet inte borde protestera mot ententens erövring av Baku.

Republiken Azerbajdzjans ambassadör i Istanbul, A. B. Toptjubasjov, utfärdade den 4 november en protestnot till utrikesministern i Osmanska riket R. Hikmat i samband med Mudrosfördragets villkor gällande Azerbajdzjan. I noten framgick även att järnvägar tillhörande Republiken Azerbajdzjan inte under några villkor kan vara ett subjekt för Artikel 15: "Att kompromissa järnvägar tillhörande Republiken Azerbajdzjan med ensamrätt till en annan stat strider mot Internationell rätt". Utrikesministern Mustafa Rasjad förtydligade i sitt svarsbrev till denna not att Turkiet inte bröt mot någon internationell lag om denna fråga.

Den 10 november hänvände sig premiärminister F. Kh. Khojski och vice utrikesminister A. Kh. Ziyadkhanov till USA:s president Woodrow Wilson med ett telegram och vädjade honom om hans stöd i erkännande av Republiken Azerbajdzjans självständighet av världstaterna.

Britternas ankomst

När Första Världskriget avslutades skedde förhandlingar mellan Storbritannien och Frankrike i Paris där de formellt uppdelade sina styrområden: Sydkaukasien och Centralasien gick till Storbritannien medan Krim, Ukraina och Bessarabien blev Frankrikes "andel". Den 13 november 1918 på sammanträdet av Storbritanniens Militära kabinett bekräftades denna uppdelning.

Britterna som hade avsikten att erövra "det Osmanska rikets allierade", dvs. Baku, fick samtycke av Ententens Högsta Råd och planerade storskaliga offensiver mot Baku. Den azerbajdzjanska ledningens politiska visdom hindrade dock denna våldsamma ockupation.

Med Toptjubasjovs rekommendation i Istanbul reste en delegation bestående av Nasib bej Jusifbejli, Ahmad bej Aghajev och Musa bej Rafijev till Anzali i början av november för att föra förhandlingar med britterna i Norra Iran. De hade ett möte med befälet av brittiska styrkor general V. M. Thomson. Generalen erkände inte först en stat vid namnet

Azerbajdzjan: “Som vi vet existerar det inte en republik som bildades av hela azerbajdzjanska folkets tycke, utan det finns enbart en regering som blev skapad av det turkiska befällets intrig. Men eftersom ni hävdar motsatsen till detta kommer vi att undersöka allt ni fordrar och fatta beslut som lämpar”.

I slutet av mötet förklarade Thomson att Baku måste rensas från båda Azerbajdzjans och Turkiets arméer till kl.10 den 17 november; Baku och dess oljefält ska gå över till britternas kontroll, resten av landet kommer att stanna under azerbajdzjanska regeringen och dess armé; att Azerbajdzjan inte är erkänt officiellt, endast företrädare av Storbritannien, Frankrike och USA ska skapa de-facto förbindelser med dess regering; samtliga myndigheter och organisationer ska ha sin verksamhet med vissa förändringar; han blir general-guvernör av Baku; britterna ska leda stadspolisen; stadsduman ska börja sin fria verksamhet; på grundval av nationella självbestämmandeprincipen kommer Azerbajdzjan att delta på fredskonferensen i Paris; L. Bitjerakhov och hans grupper ska tillsammans med brittiska armén landstiga i Baku och, slutligen, beväpnade armenier ska inte få inträda staden.

Azerbajdzjanska Nationella Rådet antog på sammanträdet den 16 november uttalande till alla världsstater om att erkänna Azerbajdzjans självständighet. Med gemensamma beslutet sändes telegram till general Thomson med detta innehåll: *“Azerbajdzjanska regeringen protesterar inte inträdet av den Allierade arméns trupper under Ert befäl i Baku den 17 november. Regeringen är säker på att den Allierade arméns ankomst till Azerbajdzjan kommer inte att tjäna för inskränkning av självständigheten och suveräniteten av vårt land. Vi hoppas på att efter mötet och förhandlingarna med vår delegation i Anzali kommer vi med våra personliga möten att ha mer klarhet i våra relationer och förbindelser”*. I sitt svarstelegram framförde general Thomson att han var redo för samarbete med azerbajdzjanska regeringen i den riktningen han bestämde.

Den 17 november, enligt Mudrosöverenskommelsen, landsteg besättningen av Engelska-Franska-Amerikanska militära delegationen med 1000 brittiska och 800 indiska soldater och poliser i tre ångfartyg (i januari 1919 utökades antalet militärer till 5000), samt företrädare av de allierade stormakterna Storbritannien, USA, Frankrike och Italien i Baku porten. På porten mötte upp inrikesminister Behbud khan Djavansjir dem. General Thomson blev upprörd när han fick syn på Azerbajdzjans flagga bredvid de allierades flaggor och gav order att ta ner den omedelbart.

Redan på första dagen av ankomsten till Baku, den 17 november, utropade general Thomson “Beslut om obligatoriskt införande av värnsituationen i Bakustaden”. I det dokumentet framgick att “1) Den 17 november 1918 från kl.12 A.M. anmäls militärt tillstånd

i Baku staden. Det ska jag, befälhavaren major-general V. M. Thomson, som undertecknar nedan, leda; 2) under militära tillståndstiden ska jag, som undertecknar nedan, vara den militära guvernören av Baku staden; 3) Överste F.P. Cockerel utnämns till poliskommissionär av de allierade stater i Baku staden...”.

Thomson uttryckte i sina uttalanden upprepade gånger att för tillfället kommer han att skapa lokala och stadskontor och att de kommer att försöka återupprätta lagar och förordningar i sin helhet.

Genom att införa ett militärt tillstånd tog den brittiske befälhavaren över all den administrativa makten i Baku och Baku guvernementet, alla domstolar och lokala verkställande befogenheter gick över till Thomsons förfogande.

För att hjälpa Denikin började britterna som hade tagit kontrollen över Kaspiska havet, kort därefter härska även över transkaukasiska järnvägen. Winston Churchill, Storbritanniens dåvarande marinminister (1911-1915) och sedan minister för krigsmateriel och krigsminister (1917-1921), skrev att de brittiska trupperna tog över Kaukasiens järnvägar och kort därefter skapade de till sin tjänst en flotta i Kaspiska havet. “De brittiska trupperna äger nu en av världens största strategiska linjer”.

Britterna strävade även efter att ta kontrollen över oljeindustrin. Från Baku exporterade de olja för 113,5 miljoner manat (ungefär 30 miljoner pund) på 9 månader!

Allt detta begränsade naturligtvis azerbajdzjanska regeringen rejält och gav dem inte möjlighet att utöva sina maktbefogenheter tillräckligt.

Parlamentets öppnande

På Nationella Rådets sammanträde som ägde rum den 19 november 1918 med ordförandeskapet av Mahammad Emin Rasulzade antogs beslutet om att bilda Azerbajdzjans Parlament. I det beslutet framgår att år 1917 valdes 14 muslimska ledamöter till Rysslands Stiftelse Församling på grundval av allmän omröstning. När Transkaukasiska Sejm bildades i februari 1918 blev antalet muslimska ledamöter ökat från 14 till 44 eftersom antal parti-representanter blev många fler och de utgjorde den muslimska fraktionen i Sejm. Dessa 44 representanter utropade Azerbajdzjans Nationella Råd i maj månad och tog på sig ansvaret för styret av den nyskapade staten Azerbajdzjan. Dock eftersom Azerbajdzjans befolkning inte består enbart av turkar/muslimer borde Nationella Rådet representera samtliga folkgrupper som bor i landet, då de 44 personer inte representerar alla i nationen.

Till Parlamentet av Republiken Azerbajdzjan med 120 representanter med en ledamot för varje 24 000 personer skulle 80 muslimer, 21 armenier, 10 ryssar, 1 tysk, 1 jude samt representanter för andra minoriteter väljas. Eftersom de 44 muslimska medlemmar av Nationella Rådet var valda med allmän omröstning skulle de få direkt mandat till Parlamentet och de resterande 36 muslimska ledamöter skulle väljas. I lagen definierades antalet representanter från de olika städer och provinser av Azerbajdzjan.

I uttalandet "*Till hela befolkningen av Azerbajdzjan*" den 29 november 1918 av Mahammad Emin Rasulzade, ordförande av Azerbajdzjans Nationella Råd, kan vi läsa: "*Enligt förordningen som Nationella Rådet stiftade den 19 november 1918, skall Nationella Rådet bli ett Parlament med 120 medlemmar fram till den 3 december. Till detta parlament har såväl representanter från folkgrupper i minoritet som advokater från landets olika provinser blivit tillkallade. Parlamentet som sammankallas på så kort tid ska framöver med allmän omröstning styra landet tills Församling av Azerbajdzjans grundare sammankallas. De skall bestämma och avgöra Azerbajdzjans öde, bilda dess regering och försvara dess intressen. [...] Turkar som på vår begäran kom till vår räddning från saboterande styrkor, destruktiv anarki och kaos, har nu övergett oss till de allierade styrkorna. De nya styrkor som kom för att säkerställa allmän ordning i Kaukasien är en makt som säkerställer nationernas självbestämmande och inte hindrar de att leva med sin entusiasm. Fadern av tanken om "Nationernas Förbund/Folkförbund" (januari 1917, januari 1918) Woodrow Wilson tillhör denna grupp. Befälhavaren av de allierade soldater som gästar i vår huvudstad Sir Thomson har officiellt uttalat att frågor gällande Kaukasien ska avgöras på Allmänna Fredskonferensen. [...] Ja, våra medborgare! Azerbajdzjans heliga rätt för självständighet förnekas inte av någon nation, tvärtom, det får sympati och acceptans. Låt oss tro på vårt folks framtid och tro på Azerbajdzjans lycka! [...] **Alla azerbajdzjanska medborgare är barn till samma hemland oavsett sin etnicitet och religion. För att bilda ett gemensamt liv i det gemensamma hemlandet och verka för egen lycka skall alla räcka handen till varandra och hjälpas åt. I detta avseende ligger det största ansvaret och det tyngsta uppdraget, naturligtvis, på azerbajdzjanska turkar, på det muslimska samfundet. I och med att de utgör merparten av befolkningen i detta land bör de vara mer uppförande och mer toleranta. [...]***

Leve Azerbajdzjans Parlament!

Leve Republiken Azerbajdzjan!

Leve Nationernas förbund!"

Som vi ser, var öppnandet av parlamentet bestämt den 3 december, men de Ryska och Armeniska Råden i Baku försökte utnyttja general Thomson, befälhavaren av de nyanlända i Baku allierade styrkor, för att hindra detta. Möten som de azerbajdzjanska ledarna hade med general Thomson gav positiva resultat och för att alla ledamöter skulle kunna komma från de olika provinserna till Baku ägde parlamentets öppning rum den 7 december.

Således, den 7 december 1918 kl. 13.00 ägde på den gamla flickskolans byggnad (nuvarande Institutionen för Manuskript vid Azerbajdzjanska Nationella Akademin) som ligger på Nikolajgatan¹ av H.Z. Taghijev, parlamentets öppning rum - det första parlamentet i muslimska öst. Situationen i staden var fortfarande spänd – det fanns risk för arrestering av ledamöter. Men församlingsmedlemmar som prioriterade Azerbajdzjans självständighet över allt övervann den rädslan och samlades modigt för att fullborda ärendet.

Ordförande för Azerbajdzjans Nationella Råd Mahammad Emin Rasulzade som öppnade parlamentet höll ett långt högtidligt tal. Han sade följande till ledamöterna: *"Tiden vi lever i är tuff, vägen som vi banar är mycket taggig och har mycket hinder. Vi skall räkna med alla svårigheter och förhinder framöver. För att passera dimmiga vägar och nå målpunkten – för att uppnå målet - skall ni, ärade herrar ledamöter, göra mycket uppoffringar, vara förebilder för de folkgrupper ni representerar med er tillgivenhet, uthållighet, förtrogenhet och styrka. Har man uppvisat de egenskaperna, den makt och begåvning, innebär det att vi har kommit halvvägs till målet. Ja, mina herrar! Passion till sitt parti, personlig nytta och alla andra liknande aspekter som kan skada hemlandet och nationens bästa skall förkastas idag för omhändertagande av hemlandet, fosterlandet, och den nationella känslan skall hållas över allt".*

På parlamentets detta första sammanträde valdes Alimardan bej Toptjubasjov till dess ordförande, Hasan bej Aghajev första vice ordförande (eftersom Toptjubasjov var tidigare Azerbajdzjans representant i Istanbul och senare i Paris fick Aghajev vara ordförande för parlamentet).

Lite senare valdes parlamentets sekretariat bestående av 3 personer (generalsekreterare Mehdi bej Hadjinski, sekreterare Ahmaddjovdat Pepinov och Rahim agha Vakilov).

På det första sammanträdet redogjorde ordförande för Provisoriska Regeringen av Republiken Azerbajdzjan Fatali khan Khojski rapporten för regeringens verksamhet och begärde dess avgång av parlamentet. Fram till dess parlamentet ha accepterat regeringens avgång gav parlamentet honom uppdraget att bilda det nya kabinettet. Den 26 december

¹ Nuvarande Istiglalijjat.

godtog parlamentet programmet och regeringsbesättningen som Khojski presenterade för församlingen.

Det bör anmärkas att trots att i lagen om parlamentet tilldelades 21 platser till armenier och 10 platser till ryssar inte anslöt de vederbörande sig till församlingens första sammanträde. Ryska Nationella Rådet i Baku ansåg deltagandet i församlingsarbete svek mot idén om "Det Enade och odelbara Ryssland" och ett faktum av erkännande av Azerbajdzjans separation från Ryssland. Men när "Rysk-slaviska samfundet" i Baku vände sig till Rasulzade, ordförande av Nationella Rådet, med begäran att ta emot deras representanter i församlingen och de tilldelades 5 platser, uttryckte Ryska Nationella Rådet sin vilja att delta i parlamentets sammanträde i januari 1919.

Armeniska nationella kommittén, som hade avsikten att förstöra parlamentets verksamhet genom att inte delta i det, skickade inga representanter i två månader. När armenier insåg att parlamentets arbete fortskrider normalt utan dem bestämde de att delta i församlingen och de bildade två fraktioner i den.

Således, fanns redan i slutet av 1919 i Madjlisi-Mabusan (så hette parlamentet) 96 ledamöter som representerade 11 olika partifraktioner och grupper. Enligt vår beräkning, till slutet av verksamheten fanns med olika byten 128 ledamöter varav 100 muslimer och 28 icke-muslimer.

Låt oss redovisa för sammansättningen av Seniorers Råd (Senyoren-Konventi), vilken utgör ett av faktum för grundandet av parlamentet på demokratiska grunder:

1. Rasulzade Mahammad Emin (Musavatpartiet);
2. Garabejov Gara bej (Ittihadpartiet);
3. Sultanov Xosrov bej (neutral);
4. Vonsovitj S.A. (nationella minoriteter);
5. Tsxokaja G.I. (nationella minoriteter);
6. Vinogradov M.N. (Slavisk-Ryska samfundet);
7. Gardasjov Aslan bej (Ahrarpartiet);
8. Hadjinski Djamo bej (Socialistiska blocket).

När parlamentet startade sitt arbete kom bildandet av den nya regeringen som en viktig fråga upp på agendan. Parlamentets tf. ordförande Hasan bej Aghajev begärde den 13 december 1918 av F. Khojski att bilda det nya kabinettet. Den 28 december efter den andra begäran bildade Fatali khan en koalitionsregering bestående av alla representant grupper i Madjlisi-Mabus förutom Ittihadfraktionen och lämnade in det för Parlamentets godkännande.

När denna regering blev godkänd utropade general Thomson den som enda legala regeringen i Azerbajdzjan som han erkände.

Bildandet av parlamentet ansågs en så signifikant händelse i landets historia att i samband med det antogs den 8 januari 1919 amnesti (lagen om allmän politisk benådning).

Fastän Republiken Azerbajdzjan varade bara i 17 månader höll Parlamentet av Republiken Azerbajdzjan 145 sammanträden från 7 december 1918 till 27 april 1920 och löste landets allra livsviktigaste problem. Med sin höga arbetsförmåga bevisade DRA att det azerbajdzjanska folket steg verkligen upp till nivån av parlamentarisk styrning.

Kampen för konsolidering av Republiken Azerbajdzjan

Den 15 januari 1919 lyssnade och godkände regeringen föredrag om Karabach av Republikens Inrikesminister och fattade beslutet att upprätta ett provisoriskt general-guvernemang i provinserna Djavansjir, Shusha, Djabrajyl och Zangazur. Mandaten av den utsedda general-guvernör skulle vara så länge som det framgick i inrikesministerns föredrag (tidningen *Azerbajdzjan*, 19 januari 1919, № 91). Den 29 januari utsågs Xosrov bej Sultanov tillfällig general-guvernör och den 1 februari utsågs ryttmästare Guda Gudajevona till hans biträdande.

George Milton, befälhavare för de allierade styrkorna i Transkaukasien, kom den 22 januari 1919 till Baku och möttes upp på ett högtidligt sätt. Dagen efter träffade han premiärminister F. Khojski och framförde till honom att brittiska regeringen erkänner azerbajdzjanska regeringen som enda legala regeringen i Azerbajdzjans territorium och att det Allierade kommandot ska försvara denna regering med alla medel.

Under denna period var Azerbajdzjans finansiella situation beklaglig. Året innan åkte den finansiella personalen till Istanbul för att trycka ut azerbajdzjanska monetära sedlar, de förberedde och genomförde alla nödvändiga dokument, men internationella händelser som uppstod under tryckeritiden hindrade att förverkliga detta projekt. Azerbajdzjan var nästan utan pengar. För att undvika den förväntade krisen beslutade regeringen som klarade sig någorlunda till dess att utfärda 40 miljoner bann den 27 januari 1919 tillsammans med Republiken Georgien som var ungefär i samma situation. De tryckta pengarna skulle delas i hälften med 20 miljoner för var och en.

Regeringen började tillsammans med parlamentet förstärka den administrativa makten. Den 5 februari 1919 utsågs Rasjid bej Akhundzade till guvernör av Baku. Den 17 februari utvidgades befogenheter av Ganjaregionens domstol till Zagatalaguvernemang och till sydvästra Azerbajdzjan (Nakhchivan, Ordubad, Surmeli, Jerevanprovinser). Den 19 februari instruerade regeringen samtliga ministrar att inte anställa en muslimsk officer utan ha fått samtycke av försvarsministern (i syftet att motverka misstankar för spioneri och bolsjevism).

I sydvästra Azerbajdzjan var situationen för den muslimska befolkningen mycket svår. Det långa avståndet till Baku orsakade att det inte alltid var möjligt att förhindra de massakrer som begicks av armenier. Armenier som gynnades av detta brände ner turkiska-muslimska byar, satte dem i förödelse, förvisade befolkningen ur sina byar för att på det sättet etablera armenisk makt där. I detta fick de stöd av de brittiska och amerikanska kommandon, ibland direkt och ibland indirekt stöd. För att undanröja anarkin som uppstod i de områden på grund av bristande regeringskontroll bildades den 28 februari 1919 generalguvernement underordnad regeringen av Republiken Azerbajdzjan. Bahram khan Nakhtjivanski utsågs till general-guvernör, Karim khan Jerevanski hans biträde i militära frågor (den 31 mars 1919 ersattes Karim khan i denna position av Kalbali khan Nakhtjivanski), Hadji Mehdi Baghirov utsågs till företrädare för den civila delen. I militära guvernementet ansågs nödvändigt att bilda Råd bestående av 7 personer varav 2 representanter från Nakhtjivan provinsen och 1 representant från varje region Surmeli, Ordubad och Jerevan. I beslutet avsågs alla andra organisatoriska, finansiella och ekonomiska aktiviteter för normala verksamheten. Detta innebar ett mycket viktigt beslut för att säkerställa tryggheten för befolkningen av sydvästra Azerbajdzjan.

Regeringen hade ett stort behov av en statlig nyhetsbyrå för att sprida officiella nyheter och informera befolkningen i landet i allmänhet. För detta ändamål skapades Azerbajdzjans Telegrafiska nyhetsbyrå (AzerTAC) den 3 mars 1919. Eftersom grunden för denna nyhetsbyrå var lagd rätt arbetar samma byrå fortfarande framgångsrikt.

Det är svårt att föreställa sig statens finansiella liv utan egen bank. Britternas vistelse i landet fördröjde denna process ganska länge, men regeringen, som var van vid svårigheterna vid varje steg, godkände projektet att skapa Azerbajdzjans Statliga Bank den 7 mars 1919 och gav uppdraget till finansministern att snarast utarbeta dess stadgar.

För övrigt, den 8 april 1919 utbetalade regeringen direkt ur statskassan pengar med beloppet 5 miljoner manat till det brittiska kommandot för deras försörjning, ytterligare 10 miljoner manat den 12 april och ytterligare 15 miljoner manat den 2 maj. Det visar sig att dessa pengar tolkades av britterna som "muta" för att Statsbanken skulle överlåtas för Azerbajdzjans förfogande eftersom britterna aldrig återbetalade de pengarna. Senare rapporterades i parlamentet att "mutan" blev 177 miljoner manat.

Med regeringens beslut den 23 mars 1919 utropades en tävling för utarbetandet av projektet av Republiken Azerbajdzjans statsvapen och kontrollstämpel där slutdatumet för presentationer fastställdes den 20 april. Första pris: 1000 manat för statsvapnet och 500 manat för stämpeln; andra pris: 500 manat för statsvapnet och 250 manat för stämpeln. Men av

någon anledning var denna tävling inte avslutad och senare i tiden hölls en till tävling med samma innehåll.

Den 30 mars 1919 antogs av regeringen ett av de mest anmärkningsvärda besluten i landets liv - beslutet att utfärda den azerbajdzjanska hundramanattsedeln, en sedel med värdet 100 azerbajdzjanska manat av Demokratiska Republiken Azerbajdzjan.

Den 25 april öppnades Kaukasiska konferensen i Tbilisi. Azerbajdzjan hade redan den 18 april beslutat att skicka till konferensen en delegation bestående av premiärminister Fatali khan Khojski, utrikesminister Mahammadjusif Djafarov och parlamentets medlem Mahammad Emin Rasulzade samt några konsulter valda av själva styrelsen.

Politiska, ekonomiska och finansiella frågor samt gränstvister diskuterades i parlamentet. På grund av anfallet av Denikins armé i Dagestan och Armeniens insisterande om att prioritera lösningen av territoriella frågor (vilket orsakade seriösa oliktankande i diskussionen av territoriella frågor mellan Azerbajdzjan, Armenien och Georgien) gick det inte att slutföra konferensens arbete.

Med bolsjevikernas uppmaning ropade ryska arbetare på Första Majdemonstrationen i Baku sloganen "Leve Sovjeternas Ryssland". De hotade Azerbajdzjans självständighet. Muslimska arbetare stod dock på sin nationella stats sida i denna demonstration.

På bolsjevikernas initiativ drivet fram på Baku Arbetar Konferensen den 6 maj 1919 började icke-muslimska arbetare strejka. Kaspiska flottans marinsoldater och sjömän stödde dem. Enligt regeringens beslut den 6 maj om att avbryta strejken betraktades denna strejk politisk och för att avbryta den gavs fullständig rörelsefrihet till premiärministern att arresteras personer som gick emot grunderna av det azerbajdzjanska statsväsendet och i vissa fall döma till förvisning från Azerbajdzjan. Samtidigt fick arbetsministern uppdraget att diskutera en rättvis andel av arbetarnas ekonomiska krav med ägare och arbetare och informera regeringen om resultaten.

Den 9 maj arresterade den lokala regeringen och brittiska befälhavaren 43 aktiva organisatörer av strejken. Den 13 maj slutade strejken i totalt misslyckande. I detta försvar av regeringen var också muslimska arbetares roll stor.

1919 gjorde Ryssland vissa provokativa försök att bryta mot territoriella integritet av Republiken Azerbajdzjan i Mughan och Lenkaran. Genom att utnyttja de ryska bönderna (Molokaner), som tidigare hade deporterats in till denna region, skapade Iljasjevitj, översten av Denikins Volontär armé, en s.k. "Lenkaran Regionskommitté". Bolsjeviker gjorde under perioden den 25 april- 15 maj 1919 väpnade anfall på denna organisation och genom att slå ner den bildade de i stället den falska "Mughan Sovjet Republiken". I själva verket var det

sedan "Baku Sovjeten" Rysslands (dess XI armé) andra försök riktat mot att ockupera regionen (det finns evidens som bekräftar de militära och finansiella hjälpen som skickades från Ryssland till dem samt samarbetet mellan Kirov och Narimanov och samma bolsjevikerna etc.).

Azerbajdzjan kunde inte tolerera denna provokation av Ryssland. Trupperna under general Habib Bej Salimovs befäl överlämnade kort därefter Denikins rebeller och den 25 juli fick de "Mughan Sovjet Republiken" på knäböjning. Genom att arrestera dess ledare grep de ett plan, 24 kulor och 60 maskingevär från den bolsjevikiska armén. Tejmur bej Melik-Jeganov utsågs till regionens guvernör av Republiken Azerbajdzjan.

Således, förmådde regeringen av Republiken Azerbajdzjan att försvara och bevara för framtida generationer sina 113 tusen 896 kvadratkilometer territorium varav 97 tusen 298 kvadratkilometer diskuterades ej, men 16 tusen 598 kvadratkilometer var omtvistade områden. Den 28 april 1920 förvandlades erövring av Baku och kort därefter av hela Azerbajdzjan av Rysslands 11:e armé till båda vårt lands fruktansvärda tragedi...

Kampen för erkännande av självständigheten

När Första Världskriget tog slut påbörjades i slutet av 1918 diskussionerna av krigets resultat. I Versailles, väster om Paris, sammankallades fredskonferensen av de segrade stormakterna och där mellan de två blocken, västmakterna (Ententen) och det besegrade Tyskland-Osmanska riket, undertecknades fredstraktatet den 28 juni 1919. Konferensen hade även syftet att diskutera framtiden av det indelade Ryska Imperiet. På konferensen där 1900-talets politiska karta bestämdes ville de tre nyblivna självständiga sydkaukasiska länderna delta och få sin existens erkänd.

Den 6 oktober 1918 gav Azerbajdzjanska regeringens nyligen utsedda utrikesminister Toptjubasjov uppdraget via telegraf i Istanbul att bilda omedelbart en grupp som ska utropa Azerbajdzjans självständighet i Europas huvudstäder. Men snart förstod man att det viktigaste målet var erkännande av självständigheten. Parlamentet tillsammans med regeringen bestämde vilka som skulle skickas till Paris med det uppdraget. Den 28 december 1918 reste delegationen bestående av Alimardan bej Toptjubasjov, Mahammadhasan Hadjinski, Ahmad bej Aghajev, Akber agha Sjejkhulislamov, Djejhun bej Hadjibejli, Mahammad Maharramov och Mirjagub Mirmehdijev till Paris. I den högtidliga avreseceremonin hölls tal av Mammad Emin Rasulzade, Ahmaddjovdat Pepinov och Ahmad bej Aghaoglu som önskade gruppen lycka till (tidningen *Azerbajdzjan*, 30.12.1918, № 74).

Med premiärministerns intygande var delegationen bemyndigad att representera Republiken Azerbajdzjan på fredskonferensen i Versailles samt underteckna å vägnar av staten nödvändiga politiska, ekonomiska och finansiella avtal.

Vid den här tiden när Toptjubasjov var i Istanbul hade han möten med företrädare av andra stater. Ett av de mötena var den 3 januari 1919 på ambassaden i Istanbul med den svenske diplomaten Per August Cossva Anckarsvärd (1865-1953).

Under samtalet blev Anckarsvärd intresserad av den aktuella situationen i Azerbajdzjan. När Toptjubasjov gav honom information, bl.a. om idén om Kaukasiska Konfederationen, berättade den svenske generalkonsuln om att han hade läst Memorandum skrivet av Toptjubasjov och undrade om det inte blir svårt att bilda federation i synnerhet med armenier och särskilt i den rådande situationen. Frågeställningen innebar att Sveriges generalkonsul hade goda kunskaper om händelserna i Kaukasien.

Under samtalet berättade Toptjubasjov om betydelsen av Azerbajdzjans bekantskap med Nord Europa och drev fram frågan om att skicka ungdomar till Sverige för att studera. Generalkonsuln svarade att de kommer att bli varmt välkomna i Sverige, "om era människor blev sjuka när de studerade i Petersburg kommer Sveriges klimat passa dem bättre", sade han.

Toptjubasjov framförde att vi redan då hade relationer med Sverige och att de relationerna mellan Baku och Sverige bildades av Nobel bröderna. Tack vare deras entusiasm utvecklades oljeindustrin i Baku och att ganska många svenskar bodde i Baku. Anckarsvärd svarade att "det gäller att förstärka de relationerna".

Till Toptjubasjov som uttryckte sin förhoppning om att Sverige kommer att stödja Azerbajdzjans självständighet på fredskonferensen i Versailles sade den svenske generalkonsuln: "*Javisst, ni kan vara säkra på att Sverige alltid är redo att försvara rättigheter av små folkgrupper*".

För att presentera för företrädare av andra länder i Istanbul hade Toptjubasjov upprättat ett Memorandum på osmanska, franska och ryska. Den franska versionen presenterade han för respektive företrädare och för Utrikesdepartementet vid Osmanska Imperiet samt en mängd kopior skickade han med posten till Paris, Stockholm, London och New York. Cossva Anckarsvärd skrev den 12 januari 1919 till Toptjubasjov att han levererade Memorandumet till Konungens kabinett för den utrikes brevväxlingen vid Utrikesdepartementet i Stockholm.

I Istanbul hade Toptjubasjov intressanta möten med den Osmanska sultanen Mehmet VI, USA:s diplomat Hake, Hollands företrädare Van Der Does de Villebua och många andra och hade dokumenterat samtliga möten ganska mycket noggrant.

Delegationen från Baku nådde Istanbul den 20 januari. Den 22 januari med Toptjubasjov som ordförande hade delegationen sitt första sammanträde. Här utökades sammansättningen av delegationen med Ali bej Husejnzade och V. Martjevski, Safvat bej Malikov Zardabi och Aliakber bej Toptjubasjov (sekreterare), A. Gafarov (översättare till och från franska), G. Qafarova (översättare till och från engelska), H. Mammadov (översättare till och från franska och turkiska), samt Rasjid bej Toptjubasjov som ordförandens egen sekreterare.

På det första sammanträdet bildades tre avdelningar för politiska och nationella frågor, ekonomiska-kommersiella frågor samt för informationsspridning och nyheter; och gjordes arbetsfördelning bland medlemmarna.

Den 18 januari 1919 startade fredskonferensen i Versailles sitt arbete. Frankrikes konseljpresident Georges Clemenceau valdes till konferensens ordförande.

På grund av armeniers provokationer i Frankrike fick azerbajdzjanska delegationen visum till Paris för sent, den 15 april. Armenier hade beskrivit Ahmad bej Aghajev som motståndare till de allierade staterna, som ledare av Ittihad och en stark företrädare av Ittihad i Osmanska Parlamentet och pressen, vilket gjorde att vissa av delegationens medlemmar inte fick visum till Paris.

Till slut, åkte delegationen den 22 april från Istanbul till Paris och den 7 maj var de framme och började aktivt sitt arbete.

Den 28 maj 1919 – på den första årsdagen av självständigheten av Republiken Azerbajdzjan - hade delegationen möte med USA:s president Woodrow Wilson, konferensens huvudledare och författare till "Wilsons principer". Å regeringens vägnar framförde Toptjubasjov följande till Willson: "Vi försäkrar Er om att vi har allt för att leva självständigt... För Azerbajdzjan erkänner vi enbart eget parlament och egen regering, och vi ska göra det framöver". Men Wilson menade att USA inte ville att världen skulle uppdelas i små delar och att Azerbajdzjanfrågan inte kunde lösas före "Ryska frågan".

De segrarmakterna som tyckte att det blir enklare att få tillbaka tsarens skulder från det Enade Ryssland var inte intresserade av dess uppdelning. Därför intog de en likgiltig ställning mot Södra Kaukasien problemet, men när maktförhållandena förändrades i Ryssland gick deras intressen i en annan riktning. När general Denikin, vilken stöddes av de allierade, besegrades upprepade gånger och bolsjevikernas maktövertagande blev allt starkare förändrades deras förhållningssätt till Södra Kaukasien ganska påtagligt. Storbritanniens premiärminister David Lloyd George tog upp två gånger i sitt tal den 17 november 1919 i The Palace of Westminster vid Storbritanniens Parlament frågan om Azerbajdzjan och

Georgien. De allierade förstod att bolsjevikernas seger i Kaukasien innebar spridning av bolsjevism i Iran, Turkiet och Centralasien.

På Storbritanniens initiativ på sessionen av Versailles Högsta Råd den 10 januari 1920 förklarades att det försiggick tre viktiga händelser i Södra Kaukasien. Den första, trupper av det bolsjevikiska Ryssland rörde sig mot söder; den andra, den retirerade Denikinarmén kunde landstiga i de republikerna; den tredje, kemalister kunde efter överenskommelsen med Ryssland lägga sig i de republikernas angelägenheter. Därför, skulle Azerbajdzjan och Georgien de-facto erkännas. Den 11 januari antog Högsta Rådet på initiativet av Storbritanniens utrikesminister Lord Curzon beslut med följande innehåll: "*De allierade länder och stater av Nationernas förbund erkänner de-facto den azerbajdzjanska regeringen och Georgiska regeringen*".

Således, blev Azerbajdzjans självständighet de-facto erkänd på Paris fredskonferensen den 11 januari 1920.

Den 15 januari överlämnade generalsekreteraren vid Frankrikes utrikesminister Jules Cambon det officiella beslutet av Högsta Rådet och de allierade staterna om deras de-facto erkännande av Republiken Azerbajdzjan till A. Toptjubasjov.

Dagen innan, den 14 januari, offentliggjorde premiärministern av Republiken Azerbajdzjan Nasib bej Jusifbejli detta erkännande för medborgare och i samband med det utropades den 14 januari röd dag, icke-arbetsdag, i Azerbajdzjan.

Den 9 februari 1920 i samband med erkännandet av Azerbajdzjans självständighet antog parlamentet beslutet att ge en hel del overseenden för befolkningen.

Upprättande av diplomatiska förbindelser med utländska stater

Efter proklamationen av Republiken Azerbajdzjan var den första uppgiften att upprätta politiska och diplomatiska förbindelser med omvärlden.

Den 30 maj sändes via radiotelegraf tillkännagivande om bildandet av Republiken Azerbajdzjan undertecknat av ordförande av Nationella Rådet Fatali khan Khojski till alla länders utrikesdepartement. I breven sända till Istanbul, Berlin, Wien, Paris, London, Rom, Washington, Sofia, Bukarest, Teheran, Madrid, Haag, Moskva, Stockholm, Kiev, Oslo och Köpenhamn underrättades att regeringen var lokaliserad i Gandja.

De första diplomatiska relationer och förbindelser av Republiken Azerbajdzjan upprättades med Osmanska riket. Den 4 juli i Batum undertecknades traktatet mellan Osmanska riket och Azerbajdzjan om fred och vänskap. Från den turkiska sidan

undertecknades traktatet av justitieministern Halil Montesje, befälhavaren av Den Kaukasiska Fronten general Mehmet Vahib pascha, från den azerbajdzjanska sidan utrikesministern Mahammadhasan Hadjinski och ordförande av Nationella Rådet Mahammad Emin Rasulzade. Detta var det första internationella avtalet som Republiken Azerbajdzjan undertecknade.

Den 17 juli blev ett av azerbajdzjanska regeringens första steg att ta reda på listan över diplomatdelegationen från de Centrala (Tyskland, Österrike-Ungern, Turkiet och Bulgarien) och Kaukasiska (Georgien, Azerbajdzjan, Armenien och Republiken Dagestan) staterna som skulle delta på konferensen i Istanbul och upprätta dokumenten för dess medlemmar. Med tanken på att denna konferens skulle spela en avgörande roll för Azerbajdzjans överlevnad bekräftade regeringen sammansättningen av diplomatdelegationen av tre personer: M. Rasulzade, Kh. Khasmahammadov och A. Safikurdski, samt fyra konsulter och teknisk personal. Regeringen gav delegationen full behörighet att föra förhandlingar i politiska, ekonomiska, finansiella och militära frågor och sluta avtal med de olika staternas företrädare som deltog på Istanbulkonferensen. Förutom detta, hade delegationen befogenheten att sluta och underteckna alla möjliga hemliga politiska och militära avtal med Osmanska riket.

Först och främst strävade republiken efter upprättandet av diplomatiska förbindelser med grannländerna och att besicka sina diplomater till dem. Det första initiativet i denna inriktning var Mahammadjusif Djafarov som utsågs i slutet av juni den diplomatiska företrädaren i Georgien. Under sina år i denna position spelade Djafarov en betydande roll i utvecklingen av politiska, ekonomiska och diplomatiska relationer mellan Azerbajdzjan och Georgien, i lösningen av territoriella tvister mellan de två länderna samt i försvaret av intressen av muslimska befolkningen av Georgien.

Strax före ankomsten i Baku, den 12 september, antog regeringen beslutet att besicka fullmäktiga diplomatiska företrädare till Tyskland, Ukraina, Iran och Armenien. Den 14 september tog regeringen emot fullmakten av T. Bekzadjan, Armeniens diplomatiska representant i Azerbajdzjan. I oktober började Republiken Georgiens ambassad i Baku sin verksamhet med ledningen av N. Kartsivadze.

Den 6 oktober 1918 antog parlamentet beslut om bildandet av en speciell kommitté som ska besickas till europeiska huvudstäder för att underrätta om Azerbajdzjans självständighet. För att ge denna kommitté hög status utsågs Alimardan bej Toptjubasjov som var beskickad till Istanbul i slutet av augusti som den extraordinära och befullmäktigad företrädare, till utrikesminister.

Den 22 oktober utsågs till vice justitieminister Tejmur bej Makinski Republiken Azerbajdzjans diplomatiska företrädare i Armenien.

Ministerrådet antog den 23 oktober 1918 beslutet att bilda diplomatisk representation i Krimregeringen och från den 1 november började vår diplomatiska representant i Ukraina Mirjusif Vazirov (Yusif Vazir Tjamanzaminli) representera Azerbajdzjan också i Krim. Nationella Rådet som tänkte på betydelsen av Batum för Azerbajdzjan utfärdade den 10 november 1918 läkaren Mahmud bej Efendijev Azerbajdzjans representant i Batum.

I senare tider med regeringens beslut började Abdurrahim bej Hagverdijev som Azerbajdzjans representant i Republiken Dagestan (från den 11 februari 1919), Djafar bej Rustambejov som representant i Kuban och Krim (from den 23 mars 1919), Akbar agha Sadıgov som representant i regeringen Zakaspi (staden Asjhabad) (from den 2 april 1919).

Den 24 december 1919 utsågs Mirjusif Vazirov och i april 1920 Khalil bej Khasmammadov chef för diplomatiska representanter i Istanbul (men Khalil bej lyckades inte arbeta i den positionen).

I mars 1920 öppnades Azerbajdzjans ambassad i Iran och Adil khan Zijadkhanov som var ättling till Gadjardynastin utsågs till ambassadör.

I Azerbajdzjan fanns ambassader/konsulat av Storbritannien, Armenien, Belgien, Grekland, Georgien, Danmark, Italien, Litauen, Iran, Polen, USA, Ukraina, Finland, Frankrike, Schweiz, Sverige (konsul R. K. Van der Ploeg).

Efter erkännandet av Azerbajdzjans självständighet av Högsta Rådet av Ententen diskuterades och godkändes regeringens lagproposition om "Upprättande av diplomatiska missioner av Republiken Azerbajdzjan i Västeuropa och Amerika och annullering av Azerbajdzjans representation på Paris fredskonferensen" i parlamentet. Enligt samma lag, från den 1 april 1920 skulle Republiken Azerbajdzjans diplomatiska representationer upprättas i Storbritannien, Frankrike, Schweiz, Italien, USA, Tyskland, Ryssland och Polen (men ockupationen den 27 april inte lät göra detta). När Azerbajdzjans diplomatiska mission i Republiken Frankrike anlände i Paris annullerades enligt samma lag Azerbajdzjans delegation upprättad den 28 december 1918 med regeringens beslut på Paris fredskonferensen.

Utan tvekan är den största diplomatiska framgången av Republiken Azerbajdzjan förknippad med namn av den auktoriserade delegationen som skickades till Paris under ledningen av Alimardan bej Toptjubasjov.

Denikinhotet

Den ryske generalen A. I. Denikins (1872-1947) Volontär armé (“det Vita gardet”) som kämpade för “Den Enade och odelbara Ryssland” ockuperade Dagestan i andra hälften av maj 1919 och utgjorde ett allvarligt hot för Azerbajdzjan. Redan i januari 1919 definierade Thomson gränslinjen som gick genom Dagestan längs Kaukasiens berg och då blev den azerbajdzjanska staden Darband kvar söder om den linjen. Men Denikins ockupation av Darband gjorde att regeringens tålmod tog slut eftersom Azerbajdzjans gränser var redan hotade av Denikins ockupation.

Den 26 maj lyfte Musavatfraktionen upp frågan om Denikins armés rörelse för diskussion i parlamentet. I resultat av detta, gav republikens utrikesdepartement notan till den brittiske befälhavaren om att Denikins armé skall utträda Dagestans territorium.

Den 28 maj 1919 firade det azerbajdzjanska folket första årsdagen av självständigheten i de svåra tiderna, man kan säga i krigssituationen med Denikin. I samband med denna högtid förklarade ordförande av Ministerrådet av Azerbajdzjan och inrikesminister Nasib bej Jusifbejli i sitt gratulations uttalande till det azerbajdzjanska folket i tidningen *Azerbajdzjan* den 28 maj 1919 följande:

“Azerbajdzjans medborgare! Faran och hotet har ännu inte lagts. Mörka moln är över oss. Om vi kan etablera ordning och säkerhet inne i landet kommer vi inte låta de styrkor som hotar vår självständighet att drabba den, då kommer vi att leva i frihet och i frid”.

Med “mörka moln” menade Nasib bej, så klart, det ryska hotet och inte bara Denikins. Det fanns ju ännu farligare styrkor än Denikins – bolsjeviker! De två ryska styrkorna var för sig väntade på tillfället att ockupera Azerbajdzjan.

Denikinfaran blev återigen diskussionsfrågan på 45:e sammanträdet i parlamentet den 5 juni 1919. Premiärminister Jusifbejli gjorde en omfattande genomgång för ledamöterna. Det som han berättade påvisade att det fanns täta relationer mellan Denikin och de allierades styrkor och Azerbajdzjans misstro för de allierade.

Överbefälhavare för de allierade styrkorna i Transkaukasien, generalmajor G.N. Cory skickade protestnot till Denikin å vägnar av de allierade. Han underrättade den 11 juni 1919 premiärminister Nasib bej Jusifbejli om att den brittiska regeringen hade avgjort tillsammans med de beväpnade styrkorna i södra Ryssland, dvs. med Denikin, gränslinjen mellan de

kaukasiska republikerna och i deras lösning föll merparten av Dagestans territorium till Azerbajdzjans kontrollområde.

Chef för den italienska militärgruppen i Baku, översten Michel skickade gratulationsbrev till Nasib bej Jusifbejli i samband med britternas avgörande av gränslinjen och menade att Italien försvarade Azerbajdzjans självständighet: "Stormakterna vet att officerare av italienska delegationen observerar med stort intresse hur det azerbajdzjanska folket vidtar seriösa åtgärder och gör förberedelser för att försvara sin självständighet. Vi förstår de känslor som inspirerar befolkningen för detta".

Det bör anmärkas att i själva verket innebar den nya gränslinjen som britterna drog från Petrovsk mot söder att de övergav oss för Denikin och lät hans armé ockupera Dagestan. Så klart kunde det azerbajdzjanska folket inte acceptera detta. Den 13 juni 1919 höll invånare i Baku stora protester och demonstrationer mot de brittiska trupperna.

Regeringen som inte trodde på att få britternas stöd såg enda vägen för försvaret av självständigheten i att ingå i militär allians med Georgien. Den 16 juni undertecknades mellan Azerbajdzjan och Georgien ett treårigt avtal om gemensamt försvar och ömsesidig militär hjälp. Parlamentet godkände avtalet mellan de två länderna den 27 juli. Kort därefter lyckades man undanröja Denikinhotet tack vare avtalets verkan i handling.

I samband med Denikinhotet antog parlamentet beslut om upprättande av arbetskommitté inom regeringen, vilken skulle organisera landets försvar. Det bildades Statens Försvarskommitté (SFK) bestående av 5 regeringspersoner. I denna kommitté bildad enligt beslutet av regeringen av Demokratiska Republiken Azerbajdzjan från den 9 juni 1919 ingick ordförande av Ministerrådet, försvarsminister, transportminister, utrikesminister och justitieminister.

SFK utropade den 11 juni 1919 militärt tillstånd i hela territoriet av Azerbajdzjan. Enligt dess andra beslut, överlämnades brottshandlingar mot regeringen och regeringsrepresentanter, alla ärenden som svek staten från de allmänna domstolarna till krigsdomstolen.

De olika staterna kämpade för att få Azerbajdzjan under sin kontroll. De största hoten var Denikins armé, bolsjevikernas Ryssland och dashnaker som hade illusionen att skapa "Den Stora Armenien". För att förebygga deras provokationer samtidigt med Statens Försvarskommitté, den 11 juni 1919, bildades Antirevolutionär Kamporganisation (ARKO) som en underorganisation till den. Uppdraget att bilda denna organisation gavs till medlemmen i Musavatfraktionen Mahammadbagir bej Sjejkhzamanli. Sjejkhzamanli ledde organisationen fram till 20 augusti och efter hans avgång utsågs hans bror Nagi bej

Sjejkhzamanli till ledare. Från den 19 november 1919 var hans biträdande Mahmud bej Safikurdski.

Bland organisationens personal var också Mirdjafar Bagirov och Lavrenti Berija. Majoriteten av de gripna och arresterade av ARKO i samband med provokationer av Denikins armé var armenier.

Tyvär tog regeringen av unga Republiken Azerbajdzjan inte bolsjevikhottet på allvar efter Denikinhotets undanröjning och så fort Denikinfaran var över annullerade den ARKO i mars 1920. Ockupationen i april bekräftar vilket stort misstag det var.

Britterna lämnar Baku

I början av augusti började brittiska trupperna sakta dra sig tillbaka från Baku. De var inte alls intresserade av Azerbajdzjans självständighet, utan de tänkte bara på egna stats intressen. I slutändan, överlämnade det brittiska kommandot inte bara militära utrustningen, utan även den kaspiska flottan till Denikin, och bekräftade därigenom att azerbajdzjanska regeringen hade rätt i sin misstro för dem. I samband med flottans överlåtelse visade azerbajdzjanska regeringen sin starka protest till det engelska kommandot och gav följande notan: *“Överlåtelse av den Kaspiska militära flottan till Volontära Armén utgör ett direkt hot mot Azerbajdzjans självständighet och territoriella integritet”*.

Efter det avbröt Denikin sin militära verksamhet i Södra Kaukasien tillfälligt, men det gjorde han inte på grund av sin respekt för självständiga stater, inte heller på grund av britternas påtryckningar, utan för att han var tvungen att skicka sina huvudstyrkor norrut för att kämpa mot bolsjevikernas Röda Armé.

I slutet av augusti 1919 lämnade britterna Kaukasus. Trots all kritik, spelade britterna verkligen en betydande roll i etableringen av stabiliteten i Södra Kaukasien genom att hindra Denikin att avancera mot det området. Med hänsyn till detta bjöd regeringschefen Nasib bej Jusifbejli det allierade kommandot som lämnade Baku på en festlig finmiddag på Metropol Hotellet. General Cory erkände i sitt tal att han blev imponerad av verksamheten av azerbajdzjanska regeringen, i synnerhet av utrikesdepartementet, i de svåra tiderna.

Britterna lämnade Myndigheten för stadens hamn, radiostationerna för militära enheter, arméns utrustning och ammunition samt en del av de militära skepparna över till azerbajdzjanska regeringen när de lämnade Baku.

Bolsjevik Nariman Narimanovs brev

I en sådan spänd tidsperiod för Azerbajdzjan skrev den 16 juli 1919 bolsjevik Nariman Narimanov, chef för utbildningsenheten vid Astrachan guvernement, brev till regeringschefen av Republiken Azerbajdzjan Nasib bej Jusifbejli. Samma brev spreds kort därefter bland azerbajdzjanska bolsjeviker. Astrachans utbildningschef som förmodligen hade glömt att han var azerbajdzjaner, att han växte upp i Azerbajdzjan, lismade i sitt brev Ryssland på ett skamligt sätt och försvarade gärna dess intressen. Han anklagade Nasib bej och hans medarbetare i bildandet av den självständiga Republiken Azerbajdzjan och menade att beröva Ryssland Baku (egentligen Bakuoljan!) innebar svek mot hela ryska folket och ryska proletariatet. I samma brev hotade Narimanov premiärministern med uttrycket "Den fantastiska tiden med Rysslands Röda Armé närmar sig!" och uppmanade dem att överlämna regeringen.

"Mer katoliker än Papa"?! Vad tvingade N. Narimanov att vara en sådan älskare av Ryssland att han ville förstöra Azerbajdzjans självständiga stat och uppmanade regeringen att offra den för Rysslands intressen? Vi anser att det är nödvändigt att undersöka detta eftersom även i vår tid finns de som försöker rättfärdiga Narimanov och hävdar att det var hans starka tro på kommunism som tvingade honom till det. Med den historiska realiteten påvisar det omvända - det som motiverade Narimanov att skriva det brevet var hans strävan att hålla en hög position i Moskva.

Narimanov fick åka till Moskva och delta på konferensen om utbildningsfrågor av nationella minoriteter vilken ägde rum den 10 augusti 1919. Där hade han möte med Lenin där de diskuterade frågan om "kampen för Azerbajdzjanska Sovjetmakten". Bara 5 dagar efter det mötet, den 16 augusti 1919, skrev kommissarien för Rysslands Nationella Frågor (minister) I. Stalin brev till Georgij Tjitjerin, kommissarien (utrikesminister) vid Smolensk RSFSR, om "nödvändigheten att ta bort armenier från Turkiets angelägenheter och att ge en framträdande position till Narimanov för att genomföra bolsjevikernas "politik om muslimer". Han underrättade Tjitjerin om att det var skadligt att överlåta lösning av utrikespolitiska frågor mellan Ryssland och Turkiet och andra muslimska länder till armenier Garachan, vice utrikesministern, och andra armenier eftersom detta kunde irritera Turkiet.

Senare skrev Stalin: "*...när jag var i Moskva gav jag förslag till kamrat Lenin om att lyfta i Central Kommittén frågan om att ersätta Garachan med någon muslimsk medeltränad partimedlem. För mig är Narimanov en av de Muslimer som är lämplig för denna position. Vi behöver inte bry oss om hans bristande politiska perspektiv: det är väl inte han utan*

Central Kommittén och Utrikes Kommissionen som ska driva politiken – Narimanov behövs som en flagga”.

9 dagar efter detta brev, den 25 augusti 1919, tillträdde N. Narimanov med en rådgivande röst på sammanträdet av centrala kontoret av kommunistiska organisationer av östfolk som chef för Mellanöstern Avdelningen av Utrikesutskottet.

Tjitjerins diktat och responserna på dem

År 1920 började med misslyckanden för Denikins armé. Bolsjevikernas Röda Armé slog ned styrkorna i Vita armén, de löst allierade anti bolsjevikiska styrkorna. Den 2 januari skickade Rysslands utrikesminister Tjitjerin diktat till utrikesminister av Republiken Azerbajdzjan Khojski att bilda en enad front mot general Denikin.

Mahammad Emin Rasulzade skriver i sitt verk *Republiken Azerbajdzjan* att Tjitjerin i sin nota till Republikerna Azerbajdzjan och Georgien erbjöd de regeringarna vapenvänskap för att totalt förstöra Denikins armé. Denna nota innebar en strategi att provocera folket mot regeringen snarare än att erkänna republikernas självständighet och etablera vänliga förbindelser med dem. Rasulzade visar tydligt att när Tjitjerins nota kom sökte sig enheter av Denikin armé som flydde från bolsjevik till Bakuporten tillsammans med Kaspiska flottan. De krafter som en gång i tiden vägrade tolerera någon annan flagga förutom Rysslands i Kaspiska havet (relaterat till Turkmentjajavtalet 1828) sökte nu trygghet vid Azerbajdzjans flagga. På så sätt lämnade en del av Denikins flotta och armé sitt vapen i enlighet med internationell rätt och sökte tillflykt hos den azerbajdzjanska regeringen. Med en sådan snabb upplösning av Denikins armé och dess tillflykt hos de kaukasiska republikerna, klarade Azerbajdzjan utan tvivel det stora hotet.

Men på tur var nästa problem. I stället för Denikin kom Leninproblemet, vilket var mycket farligare för att alla *visste* att den första var en fiende medan den senare hade luriga slogan. Leninrörelsen hävdade om folkstyre, nationernas oberoende, befrielsen av Öst och lovade paradiset för de fattiga. Den lovade sitt stöd till Anatolien (Turkiet), som kämpade mot imperialisterna. Den senare sloganen var särskilt effektiv för att det berörde Azerbajdzjan som älskade och brydde sig om Turkiet.

De-facto erkännande av Nationella Rådet av Azerbajdzjan i Versailles den 11 januari uppmuntrade regeringen och gav dem mod. I sin respons till notan som utrikesminister Fatali Khojski fick underrättade han följande den 14 januari: Republiken Azerbajdzjan

lägger sig aldrig i andra staters angelägenheter och tänker inte inblanda sig i frågan om Denikins armé, vilken är Rysslands interna problem; Azerbajdzjan vill sluta fred och vänskap med Bolsjevikernas Ryssland och föreslår att fullmäktige representanter av Ryssland ska utses för att erkänna Azerbajdzjans självständighet och mötesplats med Azerbajdzjans fullmäktige representanter ska bestämmas.

Men i stället för att ge klarhet för de frågorna och ge konkreta svar valde Tjitjerin att skicka en nota där han kränkte Azerbajdzjans inrikes angelägenheter.

Nationella Rådet av Versailles med Frankrikes marskalk Ferdinand Foch i spetsen antog den 19 januari 1920 beslutet om att skicka vapen och annan militär ammunition till Azerbajdzjan och Georgien för deras försvar. Detta beslut ytterligare intensifierade bolsjevikernas ockupations avsikt.

Tjitjerins andra nota från den 23 januari var ännu mer aggressiv än den första. Han analyserade responsnotan av utrikesministern av Azerbajdzjan den 14 januari, betonade att Azerbajdzjan vägrar att samarbeta mot Denikins Volontär Armé och betraktade detta som stöd för Vita Gardet. Faktum är att fastän erkände Polen, Finland, de Baltiska staterna de nya Republikerna i Kaukasien vägrade Sovjet Regeringen göra det medan även den resande regeringen av en sådan trofast Rysslandspatriot som general Denikin hade erkänt Azerbajdzjans självständighet. Därför skrev F. Khojski i sitt andra svar till Tjitjerin den 1 februari att Sovjet Ryssland skall framföra tydligt och klart sin ställning om frågan om erkännande av Azerbajdzjan.

Notautbyten under perioden 20 februari - 7 mars 1920 hade liknande innehåll, men det fanns en stor skillnad i situationen: Röda Armén hade närmast sig Azerbajdzjans gränser och det existerade olika tankar i det azerbajdzjanska samhället. Azerbajdzjanska Kommunistiska partiet (bolsjeviker) som bildades i februari 1920 med instruering av Moskva började propaganda som främjade invaderarna.

Azerbajdzjanska bolsjeviker fick så pass stor uppmuntran av Tjitjerins diktat att Alihejdar Garajev som förvandlades till Rysslands anlitade advokat skrek i parlamentet den 8 mars: "Ni måste sluta regera landet och överlämna makten till arbetare och bönder. Då kommer allt att lösa sig".

Den ryske ledaren Lenin framförde tydligt i telegrammet han skickade den 17 mars till Militära Revolutionära Rådet av Kaukasiska Fronten hur viktigt det var att erövra Baku: "Att ockupera Baku är mycket nödvändigt för oss. Ni alla ska ge era krafter för detta mål!".

Den 1 april informerade i parlamentet inrikesministern Mustafa bej Vekilov om armeniernas uppror i Karabach och framförde att "detta uppror hade planerats i flera månader".

På samma sammanträde sade Mahammad Emin Rasulzade sin berömda mening: “Vad han heter i sitt namn spelar ingen roll, Alihejdar eller Vartazar, den som gör uppror är rebeller. Det spelar ingen roll om det sker i Karabach eller i Baku, det är samma sak”.

Till Tjitjerins fjärde nota i slutet av mars svarade Khojski den 27 april. När han läste upp sitt svar i parlamentet den 27 april var det redan för sent – den 11:e Ryska armén hade börjat ockupera Baku.

Rysslands ockupation av Azerbajdzjan

År 1920 började för Republiken Azerbajdzjan mycket framgångsrikt. Den 11 januari erkände Nationella Rådet av Versailles i Paris de-facto Azerbajdzjans självständighet. Den 20 mars förklarade Iran med avtalet den anslöt med Azerbajdzjan att den erkände de-jure Azerbajdzjans självständighet.

Fastän Republiken Azerbajdzjan gjorde viktiga arbeten i uppbyggandet av staten lämnade en rad av följande faktorer republiken i en svår situation: Osmanska Riket besegrades i Första Världskriget och dess armé tvingades lämna Kaukasus; de allierades trupper landsteg i Baku och tillskansade regeringen i en stor omfattning; Ententen som hoppades på att Denikin kommer att segra i Ryssland gav militärt stöd till sydkaukasiska republikerna; en olycklig tolkning av budskapet om att Georgiens och Azerbajdzjans militära styrkor inte ska beblanda sig Rysslands interna angelägenheter; armeniers uppror i Karabach, vilka var iscensatta av Ryssland; Turkiet som slogs i kriget för sitt suveränitet började bilda täta förbindelser med Ryssland; oppositionens sabotage i parlamentet och i regeringen som initierades av Rysslands provokationer; samt andra faktorer.

Azerbajdzjan var i behov av creditsumman 40 - 50 miljoner guldmanater för att öka färdighetsnivån och stridsförmåga av Azerbajdzjans armé, föra internationella finansiella operationer och för andra ändamål. En del av den summan ville den azerbajdzjanska regeringen lösa genom de 8.405.000 manat som regeringen hade lånat ut till brittiska kommandot².

Fastän Storbritanniens utrikesminister Lord Curzon i början av februari 1920 bekräftade att England var skyldig den summan till Azerbajdzjan, framförde han att lånet från azerbajdzjanska banken och oljeresurserna användes till behoven av brittiska trupper som stödde Azerbajdzjans befolkning. När det gäller Bitjerachov som tog i beslag värdefulla saker

² På Parlamentets sammanträde nr 100 den 24 november 1919 konstaterades att detta lån var 177 milj. manat.

i Azerbajdzjan accepterade Storbritanniens regering att återlämna de sakerna med det villkoret att Azerbajdzjan skulle ta på sig att betala en del av Tsarrysslands skulder före kriget.

Noe N. Zjordanien som hade jobbat som premiärminister av Republiken Georgien skrev senare i sin bok som gavs ut i Paris: *“Det var inte hemligt för omvärlden det var Storbritanniens premiärminister Lloyd George som motiverade Sovjet Ryssland att ockupera territorium av de Sydkaukasiska republikerna. Denna hemlighet var avslöjad av Tjitjerin och hela världen hörde denna hemlighet”*.

Storbritanniens dåvarande premiärminister Lloyd George framförde till Krasin, kommissionär (minister) för Sovjet Utländsk Handel, som var i London på besök, att han inte ska lägga sig i Konungarikets angelägenheter i Kaukasus. Kort därefter spreds Krasins underrättelse om att Rysslands skulder till västländer kunde betalas med koncession till de länderna i form av Bakuoljan. Således, L. George blundade för ockupation av Kaukasus på grund av det löftet (med andra ord för Bakuoljan).

Alltså, genom att få garanti på internationellt stöd började Sovjet Ryssland olika och storskaliga propagandistiska arbeten för Azerbajdzjans ockupation.

På begäran av Moskva attackerade armenier enheter av Azerbajdzjans armé i Khankendi den 22 mars 1920, dvs. på Novruzafon vilken är azerbajdzjansk största högtid. Efter det gjorde de uppror mot Azerbajdzjan i hela Nagorno-Karabach, Nachtjivan och Ordubad. Även i Gazakh gjordes några tal mot regeringen. Huvudstyrkor av Azerbajdzjans armé skickades för att lägga ner armeniska upproret. I Baku hade de kvar endast 2 tusen soldater och de skyddade regeringsresidenserna.

En av de huvudsakliga propaganda som bolsjevikerna spred i Azerbajdzjan var att den 11:e Ryska Röda armén försökte marschera igenom Azerbajdzjans territorium för att stödja Turkiet i deras självständighetskrig men “de förhatliga musavatisterna som förrådde Azerbajdzjan för britterna” tillät inte göra det. Eftersom det fanns ganska många militärer och lärare från Turkiet bland propagandisterna blev folkmassor övertygade.

Den 26 april passerade den 11:e Ryska Röda armén Azerbajdzjans gränser och ockuperade Guba och Gusar den 27 april. Samma dag tidigt på morgonen tog bolsjevikernas beväpnade styrkor över 10 viktiga objekt båda inne i Baku staden och utanför den: järnvägsstationen, posten, telegrafstationen, radiostationen, polisstationerna, de stora oljefälten och industriföretagen, den militära och handelsporten och andra platser. Telefon- och telegraf-förbindelser mellan norra gränsen av Baku och Gandja vilket gjorde att regeringen inte kunde ropa sina trogna militära styrkor i provinsen för hjälp.

I ockupationsoperationen spelade Kaspiska flottan betydande roll. Besättningen av flottans fartyg bestod av bolsjeviker och matrosar som var deras anhängare. Flottans fartyg som gav ultimatum att överlämna makten inom 2 timmar till Azerbajdzjanska Sovjetregeringen (vilken inte var känd vid den tidpunkten än) stannade uppradade vid stranden och riktade sina kulor mot regeringens byggnader.

För att diskutera detta ultimatum före parlamentets sammanträde samlades en kommission med ordförande Mahammadhasan Hadjinski och medlemmar M. Rasulzade, G. Garabegov, A. Safikurdski och A. Gardasjov. Innan kommissionen skulle diskutera och ta beslut föreslog Mahammad Emin Rasulzade att de inte skulle fatta beslut utan folkets kännedom, att de skulle lämna parlamentets dörrar öppna för att allmänheten skulle se i vilken farlig situation de befann sig och hur de gick tillväga i beslutsfattandet. Hans proposition godtogs.

På sammanträdet höll Mahammad Emin Rasulzade ett historiskt tal. Här nedan anger vi några moment av det talet som var publicerat senare i tidskriften "Nya Kaukasien" 27.04.1923, nr 15, ss. 8 - 9):

"...De säger till oss att ledaren för armén som gick över våra landsgränser är en turkisk befälhavare som heter Nidjati. De försöker övertyga oss i att den aggressiva ryska armén avancerar för att rädda Turkiet som slåss för sin överlevnad.

...Mina herrar, i själva verket är vilken som helst styrka som går över våra gränser utan att lovfråga oss inte vår vän, den är vår fiende!

*Den propaganda som ni hörde är fiendens propaganda. De lurar oss. **Det är lögn, armén som landsteg i vårt land är den ryska armén. Även om befälhavaren vore en turk är armén fortfarande rysk. Det är en invasionsarmé; vad den vill är att återinföra samma gränser som existerade år 1914. Denna armé som landsteg i vårt land med anledningen att hjälpa oss kommer aldrig att vilja lämna vårt land.***

...Att acceptera detta ultimatum som de gav till denna församling vilken försvarar vårt lands självständighet som sin ögonsten innebär att överge regeringen med egna händer till fienden som gömmer sig under vän masken!

Vi kom hit med nationens vilja och önskan, enbart med våld och bajonett kan de ta oss ut härifrån! ..."

Rasulzades detta tal var så klart ställningen av hela Musavatpartiet och Azerbajdzjanska alla patrioter i sin helhet.

Bland talare på sammanträdet fanns även de som var för att överge regeringen. Exempelvis, Aghamalioglu sade: *"Vi har inget annat val än att acceptera, för att det är för*

sent”. Aslan bej Safikurdski talade väldigt märkligt: “...*de som aldrig hittills haft någon makt-och ansvarsposition, aldrig satt i parlamentet eller deltagit i regeringsarbeten föreslår oss nu att avgörande av folkets öde skall överlämnas dem och de menar att om vi inte gör det kommer Röda armén och proletariatet att göra det ändå. Vad bör vi göra i detta läge? Naturligtvis, bör vi acceptera det. [...] Precis som Mahammad Emin har sagt undertecknar vi själva vår avrättning*”.

Slutligen, den 27 april 1920 kl. 23.00 antog parlamentet beslutet med majoritets röster att överlämna regeringen till bolsjevikerna under följande villkor:

1. Azerbajdzjans fullständiga självständighet skall bevaras av Sovjet Regeringen;
2. Regeringen bildad av Azerbajdzjanska Kommunistiska Partiet skall vara ett provisoriskt organ;
3. Azerbajdzjans slutgiltiga regeringsform skall bestämmas av Azerbajdzjans Högsta Lagstiftning Organ av de sovjetiska arbetare, bönder och soldater utan några som helst utländska påtryckningar;
4. Alla tjänstemän på stats avdelningar skall förbli samma, endast de ytterst ansvariga kan ersättas.
5. Den nybildade provisoriska kommunistiska regeringen skall garantera okränkbarhet av liv och egendom av parlament-och regeringsmedlemmar;
6. Vidta åtgärder för att förhindra Röda armén att inträda i Baku med vapenstrid;
7. Oavsett var den nya regeringen börjar, skall den vidta strikta åtgärder att underminera med alla medel i sitt förfogande alla utländska styrkor som vill undergräva Azerbajdzjans suveränitet.

Å vägnar av Azerbajdzjans Provisoriska Revolutionära Kommitté skickades radiotelegram till Moskva med begäran om militär hjälp. I dokumentet var det skrivet: “Revolution ägde rum i Baku och vi begär att placera trupper av Röda armén i Baku”.

Kort därefter ockuperade de trupperna under ledningen av Ordjonikidze, Kirov och Mikojan inte bara Baku, utan även hela Azerbajdzjan med ofattbar brutal behandling av folket.

Den 11:e Röda armén vars gyllene soldater beskrevs att skapa under av Narimanov i hans berömda brev skrivet ungefär ett år innan till Jusifbejli, överbringade enbart katastrof till det azerbajdzjanska folket, också till kommunister som var Rysslands anhängare. Tidningen *Georgien* som publicerades i Tbilisi under den perioden skrev:

“...I Tbilisi har de fått ytterligare underrättelser om att de ryska kommunister som kom till Baku arresterade hela muslimska Revolutionära Kommittén i Baku, dvs. den nybildade revolutionära regeringen”.

Detta var en sann information – två medarbetare i Extraordinära Kommission: Asjot Kasparov och Solomon Najdel arresterade Nariman Narimanov, ordförande för Azerbajdzjans Revolutionära Kommitté och Azerbajdzjans Sovjet av Folk Kommissioner, tillsammans med alla kommissarier (ministrar) i ångfartyget *Islam*. På det viset redan från första steget “förklarade” Pankratov, ledaren av Extraordinära Kommittén (Ryssland), för Narimanov vem som var herren av Azerbajdzjan.

När azerbajdzjanska delegationen i Paris fredskonferensen, som befann sig vid det tillfället på San Remo Konferensen, fick beskedet om Republikens nedgång den 28 april presenterade de en nota i samband med det. Men detta försök gav inga resultat...

Kapitel II

Staten som bildades ur ingenting

Förfäder till azerbajdzjanska turkar hade bildat tre stora imperium de senaste 400 åren: Safaviderna, Afsharider och Gadjar. Fastän tog landet Azerbajdzjan inte den största delen i dessa imperier som täckte mycket stora territoriella områden och vars befolkning var olika folkgrupper var Azerbajdzjan det ledande landet. Dessa imperier hette enligt österländskt regelverk inte efter landets namn, utan efter de azerbajdzjanska turkars dynastier och släkt. Den 28 maj 1918 när staten **Azerbajdzjan** bildades var den första staten som hette efter landets territoriella namn i hela muslimska öst som bestod av monarkier, men också den första staten med demokratiskt skick - republik. Denna stat var den första nationalstaten bildad av azerbajdzjanska turkar och det fanns inga nationalstater i muslimska öst innan dess.

Glädjen för denna historiska händelse kunde inte upplevas för fullt på grund av två viktiga faktorer. *Den första*, denna stat omfattade enbart en fjärdedel av hela Azerbajdzjans territorium – Nord Azerbajdzjan, vilket ligger väster om Araz floden. *Den andra*, detta territorium hade varit vid den tidpunkten helt under Rysslands styre och inte haft någon egen statlig organisation i 100 år – all styrande makt drevs från Petersburg och i denna regering fanns, i stort sett, inga azerbajdzjanska turkar. Detta hade sina allvarliga anledningar. För det första, kallade tsarismen inte muslimer, bl.a. turkar, till värnplikt och militär utbildning, utan tog enbart skatter av dem. Därför hade de nästan inga professionella officerare jämfört med sina kristna grannländer Armenien och Georgien. För det andra, hade tsarismen förbjudit tillgång till högskoleutbildningar, i synnerhet tekniska inriktningar, för muslimer, bl.a. turkar. Därför var det brist på högutbildade kvalificerade personer i landet vid den tidpunkten. För det tredje, var det inte normalt att ha muslimer, bl.a. turkar, anställda i statliga organ i det ryska väldet. Allt detta innebar att det var brist på erfarna och kvalificerade nationella krafter som kunde leda den nybildade staten.

Det är en obestridlig realitet att **Republiken Azerbajdzjan bildades av ingenting!**

Det var tur att azerbajdzjanska representanter fick skaffa erfarenheter genom aktivt arbete i regeringsorgan i Transkaukasien som verkade under de 15 månader efter Februarirevolutionen i Ryssland 1917 fram till maj 1918. Våra ärade statsmän, bl.a. Mahammad Emin Rasulzade, Fatali khan Khojski, Nasib bej Jusifbejli, Hasan bej Aghajev, Mahammadjusif Djafarov, Khalil bej Khasmahammadov, Khudadad bej Malikaslanov, Mahammadhasan Hadjinski, vilka hade arbetat i sådana verkställande och lagstiftande myndigheter som Speciella Transkaukasiska Kommittén, Transkaukasiska Kommissionen

och Transkaukasiska Sejm, tog statsstyret i egna händer och började regera landet med skicklighet.

Var och en av dessa personer intar tillsammans med tiotals andra medarbetare som verkade för fosterlandets självständighet och frihet en hedersplats i Azerbajdzjans historia. Var och en av dem var ärliga personligheter och idealister.

Nasib bej Jusifbejli som arbetade som minister vid Transkaukasiska Regeringen och senare som statsminister för Republiken Azerbajdzjan, önskade att modernisera sina förbindelser men på grund av den stora mängden av statsarbeten kunde han inte hitta tid för att hålla på med detta. I brevet till sin fader skriver han om att även det år kunde han inte ta hand om familjens trädgård, därför tog han på sig kostnaderna för trädgårdsarbeten även det året, och bad fadern att köpa rush till trädgården. Hans fader skrev följande i sitt svarsbrev: *“Kära son, jag tolererade länge men nu måste jag skriva. Jag sparade på allt och tog lån för att kunna ge dig högre utbildning. Du klarade din utbildning, blev chef för stadens livsmedelsmyndighet, men jag fortfarande fick försörja dig. Det enda du ville av mig var pengar. Sedan flyttade du till Tbilisi och arbetade som utbildningsminister i Sejm. Men du klarade dig inte med din lön. Du begärde pengar av mig vid flera tillfällen och jag skickade. Sedan utropade ni Azerbajdzjans självständighet. Du blev utbildningsminister av vår republik. Du arbetade i vår huvudstad Baku, fortfarande räckte inte din lön för dig och du begärde pengar av mig. Jag skickade alltid. Jag sålde en del av mina markområden och skickade av dem pengarna. Idag är du statsminister, statschef, dvs. du har blivit regenten av vårt land. Skall jag fortfarande köpa rushen för din trädgård?”*

Jo, N. Jusifbejli var en regeringschef som tog hand nationens varenda krona. Var han ett enda sådant exempel i Republiken? Inte alls!

Förste vice ordförande av Republikens parlament (i själva verket den riktiga ordföranden) Hasan bej Aghajev arbetade också som läkare under de 13 månader han ledde parlamentet. Han var överläkare vid Myndigheten för Azerbajdzjans Järnväg. När han arbetade som läkare kunde han försörja sin familj bra, men när han började sitt arbete på parlamentet hade familjen svårt ekonomiskt. Eftersom staten var nybildad vad dess kassa fattig, den fanns inte tillräckligt mycket pengar i kassan för att utbetala löner till parlamentets sekretariat. Hasan bej fördelade sin lön mellan sekretariatets personal, ibland räckte inte ens det till och han bad de att vänta med det. Han fördelade då sin 2-3 månaders lön till personalen som arbetade under hans ledning och själv blev han utan lön då. När hans hustru Khadidja frågade honom “Hur ska vi klara oss?” svarade han så här: “Försök klara av det Khadidja, din lärlön kan räcka för oss. Det gör inget, vi kan vara sparsamma”.

Republiken Azerbajdzjan bildades på så sätt, på de heliga patrioternas axlar, tack vare deras uppoffringar. De klagade aldrig på mycket arbetsbörda, på överbelastning, arbetade dag och natt och deras målsättning var att lägga starka och orubbliga grunder för den nya staten. Tyvärr var det ganska svårt att klara av detta. Varför?

För det första, efter tsarens abdikation hade man inte kunnat bilda en stark regering i Transkaukasien, lagen fungerade inte och det rådde kaos och anarki överallt. Folkgrupper stred kontinuerligt mot varandra, det ekonomiska systemet blev helt förstört, det fanns mycket rånare och smuggling i landet, ingen säkerhet och trygghet för liv eller egendom.

För det andra, departement, kommittéer och organisationer och myndigheter samt andra styrelseorgan under dem existerade inte, det behövdes skapa dem från grunden.

För det tredje, var det nödvändigt att bilda en armé och övriga styrkor som skulle försvara statsgränserna samt säkerställa ordning och trygghet i samhället.

För det fjärde, var republikens finansiella system katastrofalt eftersom den fick inte ärva något alls från den gamla regeringen.

För det femte, var utbildning, sjukvård, kultur och andra områden långt efter i utvecklingen eftersom tsarryssland begränsade och hindrade muslimers utveckling i dessa områden på alla sätt.

För det sjätte, existerade inga lagar som kunde styra staten och organ som kunde stifta lagar, dvs. det existerade inte parlament.

För det sjunde och det viktigaste av allt, från och med att regeringen av Republiken Azerbajdzjan flyttade till Gandja den 16 juni 1918 till slutet av 1919 var den tvungen att bedriva sin verksamhet under villkor för allvarlig intervention av först Osmanska rikets företrädare Nuru paschas armé och sedan av den brittiske generalen Thomson som var befälhavaren för den allierade arméns trupper. Från början av 1920 var landet utsatt för hot av två fientliga militära styrkor av Ryssland, som båda ville invadera och ockupera Azerbajdzjan – general Denikin och Lenins bolsjeviker.

De som styrde den nybildade staten hade mål att klara av alla de svåra uppgifterna, genomföra på kort tid revolutionerande reformer och alla förhinder och svårigheter för att uppnå det målet.

De första åtgärderna för att eliminera anarkin

Som vi nämnde ovan, hade anarkin som uppstod efter tsarens abdikation orsakat katastrofala följder. Republiken Azerbajdzjan skulle byggas på tsarismens ruiner. Kruket är

att dessa ruiner och det kvarlevande inte dög som material för återuppbyggnad. Tvärtom, tog det mycket tid och resurser att rensa och bli av med dem. Endast efter det kunde man börja bygga upp ett nytt samhälle, en republik.

Republikens regering flyttade till Gandja den 16 juni 1918. Under den tidsperioden skedde i samma region böndernas kaotiska upprop mot stora jordägare. I Azerbajdzjan där under tusentals år hade folk generation efter generation fört sin kamp för sitt fosterland och rätten att styra och härska i sina områden, där ägandet av egna territorium och fosterland anses okränkbart och nästan heligt, skulle nu Republikens demokratiska lagar och regler fastställas. Detta skulle kunna ge upphov till jordägares uppror mot den nya staten. Så klart, var en sådan viktig fråga omöjligt att reglera med regeringens enda dekret eller bestämmelse, för det behövde man att samla samhällets ledande och kunniga personer samt de äldre och erfarna personer till ett möte och söka de mest passande, riktiga och smärtfria lösningarna ur situationen tillsammans. Just av denna anledning, med hänsyn till allvaret av frågan, stoppade Republikens regering redan de första dagarna av sin existens i Gandja, den 22 juni, verkställandet av lagen om mark och jordbruksreformen stiftad av Transkaukasiska Sejm tills Azerbajdzjans Företagares Församling skulle sammankallas. Diskussioner om jordreformer började sedan i parlamentet.

En av huvudorsakerna till anarkin var att lagen inte fungerade. Republikens egna lagar fanns naturligtvis inte än. Eftersom det fanns inte lagstiftande organ än, dvs. parlament, hade regeringen tagit det uppdraget på sig. Den 23 juni 1918 bestämde Ministerrådet att tills nya nationella lagar skulle bli utfärdade skulle Rysslands och Transkaukasiens lagar provisoriskt behålla sin kraft. Detta var en desperat nödlösning.

En annan viktig faktor som orsakade brister i regeringen var att statliga organ inte fungerade, de uppfyllde inte sina uppdrag. Av olika anledningar lämnade människor sina arbetsplatser. Regeringen gav en definitiv instruktion till ministrar den 24 juni om att tillkalla samtliga tjänstemän att börja jobba på sina tjänstearbeten senast den 1 juli, de som inte kommer till jobbet måste sägas upp med omedelbar verkan. Just efter de åtgärderna kände folket att den nya regeringen verkar och började förlita sig på den.

Transporternas roll, främst järnvägars, är oundgänglig för utvecklingen av ekonomin över hela landet. Men precis som på alla områden, rådde total anarki på järnvägar; dels var järnvägsinfrastrukturen förstörd, dels tågrörelser gick utan kontroll. För att undvika denna olyckliga situation tilldelades det första uppdraget den 25 juni tillfälligt inrikesministern att skydda alla järnvägar i Azerbajdzjan. Kort därefter etablerades Myndigheten för

Azerbajdzjans Järnvägar och tack vare dess chef, erfaren ingenjör Tejmur bej Malikaslanov förbättrades situationen avsevärt.

Arbeten som regeringen genomförde och planerade att genomföra, upplysningen de gav till samhället om den allmänna sociala-ekonomiska-politiska situationen samt om statspolitiken verkade minska graden av anarkin. Därför beslutade regeringen den 25 juni 1918 att grunda statens officiella dagstidning. Att upprätta innehållet av det organet och överlämna det för regeringens godkännande, samt anpassa typografiet i Gandja till publiceringen av denna tidning anförtroddes Ahmed bej Aghajev, en av jättarna av den azerbajdzjanska pressen. Snart började tidningen *Azerbajdzjan* publiceras och utges på två språk, turkiska och ryska. Tack vare det ivriga arbetet av bröderna Djejhun och Uzejir bej Hadjibejli, och Sjafi bej Rustambejli lanserades ett mycket värdefullt pressorgan som belyste alla aspekter av samhällslivet i landet. Vi kan säga med djärvhet att för de som forskar och vill hitta exakta uppgifter om Azerbajdzjans historia 1918-1920 utgör tidningen *Azerbajdzjan* den mest värdefulla källan.

Ett av tsarregeringens arv var brist på livsmedel och som följd av detta höga priser i landet. Särskilt, exporterade spekulanter landets resurser och sålde i utlandet och gjorde den redan svåra ekonomiska situationen i landet ännu mer outhärdlig. Som en första åtgärd att rätta till situationen förbjöd regeringen den 27 juni att exportera bomull, silke, metall, boskap, spannmål och andra produkter från landet. I nästa steg började med inrättandet av lämpliga statliga myndigheter regleras också statens import-exportverksamhet på ett normalt sätt. Vi bör inte glömma tjänsten av Agha Asjurov som minister för Handel, Industri och Livsmedel.

Att de nya grannstaterna väckte talan på territorier som tillhörde Azerbajdzjan under hela historien och upphetsning av etniska konflikter i de områden lämnade befolkningen i en extrem ansvarslös situation eftersom azerbajdzjanska regeringen fanns inte på de områdena än var det omöjligt att försvara befolkningen från fiendens attacker. Den 30 juni 1918 tog azerbajdzjanska regeringen sitt nästa definitiva steg och beslutade införliva provinsen Zagatala som hade officiellt varit utan ägare fram till den tidpunkten med Republiken Azerbajdzjan. Detta beslut förverkligades på grundval av dokumentet som inlämnades av Nationella Kommittén den 28 juni 1918 till regeringen och uttryckte befolkningens begäran. Det är resultat av regeringens beslutsamhet vid den tiden att Zagatalaregionen utgör idag en del av Azerbajdzjans territorium.

Den 14 augusti 1918 fick Inrikesministern uppdraget att snarast möjligt upprätta administrativ myndighet i provinserna av Iravan guvernementet som tidigare tillhörde Azerbajdzjan.

I huvudsak hade den Armeniska Nationella Kommittén som bildades år 1917, Muslimska Nationella Kommittén och andra kommittéer, fått rykte bland sitt folk, speciellt under anarkiperioden, och tillräckligt makt och egendom. Under självständighetsåren hade de redan börjat hindra arbetet av enskilda statliga enheter. Det är därför beslutade regeringen den 7 juli 1918 att genom att utveckla myndigheter vid inrikesdepartementets i regionerna och stärka dess verkställande makt, annullera samtliga etnisk-nationella kommittéer och eliminera deras egendom. Detta bidrog till förebyggandet av kaoset i landet.

Man kan säga att under bolsjevikernas makt i Azerbajdzjan och på grund av etniska konflikter stannade de lokala myndigheternas verksamhet. Ett sätt att stärka den centrala makten var att stärka de lokala myndigheterna. I beslutet antaget den 30 juli 1918 om att återställa verksamheten av stadens offentliga myndigheter fick inrikesministern uppdraget att öka aktiviteten av de existerande myndigheterna samt skapa nya sådana på de regionscentra där de inte fanns.

Bristen på domstolar är en kraftfull faktor som orsakar social olydnad och anarki i samhället i sin helhet. Samhället som försökte fram till den tidpunkten upprätthålla rättvisa någorlunda med hjälp av sharia domstolar och de inflytelserika äldres bestämmelser var i stort behov av seriösa demokratiska domstolar vid den nya regeringen. Den 1 oktober 1918 beslutade regeringen att återupprätta verksamheten av Baku Tingsrätten och alla dess underordnade myndigheter. Samtliga domstolar och olika rättsliga kommissioner i dess underordnad, som grundades under bolsjevik-dashnak anarkin i Baku, avskaffades och istället inledde systemet bestående av Baku Tingsrätten och åklagarmyndigheten sin verksamhet.

Hjorden, en väsentlig del av Azerbajdzjans befolkning, överfördes på sommaren till slätterna med sina flockar och återvände på vintern. Detta var den oföränderliga livsstilen av Azerbajdzjanska nomader i tusentals år. Nu på grund av omfattande smugglingsfall i landet var det problematiskt med överföringar av hjord och orsakade seriösa missnöjen bland folk. Staten som var tvungen ingripa i situationen och ta åtgärder började ta hand om säkerheten i landsbygden. De första områden där nomaderna och boskapen bevakades var Shusha och Zangazur provinserna, för att etablera säkerheten i de områdena tilldelades Inrikesdepartementet 125 000 manater. Senare spenderade regeringen mycket finansiella resurser för att skydda olika regioner av Nagorno-Karabach.

Ett av viktigaste problemen i landet var livsmedelsproduktion. För att reglera och omorganisera livsmedelsaffärer i Republiken Azerbajdzjan bildades den 29 juli 1918 en kommission bestående av ministrar Agha Asjurov, Abdulali bej Amirdjanov, Khudadad bej Malikaslanov och Nasib bej Jusifbejli. Denna kommission genomförde anmärkningsvärda

arbeten i kampen för matbrist och hunger i det tidigare ryska rikets territorium i Azerbajdzjan, för befolkningens försörjning och fördelning av livsmedel på ett rättvist sätt. Tack vare deras kloka åtgärder undvek man hungersnöd och massvisa dödsfall som inträffade i Ryssland och Ukraina.

Bristen på pengar i landet hade en negativ inverkan på alla områden av det ekonomiska och sociala livet. Det är sant att redan i juli 1918 skickades en finansiell delegation till Istanbul för att tillverka Azerbajdzjans egna pengar, men på grund av de politiska omvälvningarna i slutet av samma år gick det inte att realisera detta. Som en nödlösning bestämde regeringen då att utge Baku stadens pengar den 25 september 1918. Då utfärdades Baku pengar med beloppet 30 miljoner manat tills problemet av valuta och penningomsättning av Republiken Azerbajdzjan var löst. På det viset lyckades de att utbetala löner och reglera olika ekonomiska och kommersiella verksamheter.

Under bolsjevikstyret med Moskvask agitation och dess dirigerings blev massor av Azerbajdzjans befolkning i de olika regioner av Azerbajdzjan flyktingar på grund av massakrer genomförda av armenier. Man kunde se massor av flyktingar spridda i olika delar av Azerbajdzjan på grund av utvisningar från Kars, Syd-Västra Azerbajdzjan och Iravan provinserna. Dessa människomassor som blev berövade allt de hade och framtagna allt de ägde, närståendes liv, sina egendom, blev trakasserade och/eller våldtagna, var arga, hungriga, nakna, barfota – de kunde när som helst göra uppror. Så mycket flyktingar var en farlig källa för vilken stat som helst. För att underlätta situationen och skapa ordning i placeringen av flyktingar skickade regeringen den 17 februari 1919 en kommission till Shamakhi regionen. Antalet sådana kommissioner blev snart många fler. Redan i april 1920 gick krisläget med flyktingproblemet i Azerbajdzjan över.

Ett av viktiga problemen som skapade ständigt oro hos befolkningen var attacker på sydliga områden av Azerbajdzjan och plundring som grupper från Persien begick. Olika bandit-och rånargrupper som passade på att utnyttja situationen då inte någon regeringsmakt existerade i regionen vid den tidpunkten och att regeringen var ny och gick igenom sin etablering, gick över floden Araz, attackerade och plundrade azerbajdzjanska byar. För att skydda landets gränser från sådana attacker gav regeringen uppdraget till inrikesministern den 28 april och 10 mars 1919 att upprätta försvarsstyrkor bestående av 200 ryttare vid Mughan gränsen, i Djavad regionen. Som följd av detta etablerades säkerheten och tryggheten för befolkningen.

En av de obehagliga konsekvenserna av anarkin var också en massiv ökning av kriminella element och dagdrivare i huvudsak i huvudstaden Baku. De störde invånarens

fridfulla liv och kränkte allvarligt den allmänna ordningen. Regeringen gav uppdraget till inrikesministern den 10 februari och 25 april 1919 att rensa staden Baku från de människorna. Effekten av beslutet började snart visa sig.

Till följd av alla åtgärder som vidtagits hade folket redan återvänt till det normala livet fram till år 1920. Alla köpcentra, transporterna och leveranser samt nöjescentra fungerade normalt, biografer, teatrer och cirkus fungerade. Kulturcentra i staden fungerade aktivt. Bara i januari 1919 såg publiken föreställningarna *Eugen Onegin*, *Hannele*, *Dzidovka*, *Hoffmans Äventyr*, *Carmen* och operor *The Wind*, *Faust*, *Rigoletto*, *Romeo och Juliet*. Man fick se operetten *Glada änkan*, operorna *Lakmé* och *The Demon* på teaterscenen. *Lejli och Majnun*, *Asly och Kerem*, *Arshyn mal alan*, *Mashadi Ibad* och andra operor och operettor iscensatta av bröderna Hadjibejli var de verk som den azerbajdzjanska publiken såg med nöje. Bland publiken fanns inte bara statsmän och andra azerbajdzjaner, utan också representanter för de allierade arméerna (General Thomson, Cockerell, etc.)

Upprättande av nationella myndigheter. Brist på kvalificerade arbetskrafter

Trots att azerbajdzjanska turkar hade haft sina imperier tidigare i historien, som vi konstaterade ovan, bildade de sin nationalstat för första gången. Därför behövde de börja från grunden.

Inga av regeringsapparatusens tre grenar under den ryska kolonialtiden (ministerier, parlamentet och domstolar) var lokaliserade med sin centrala punkt i Azerbajdzjan. Ministerier, parlament (Duma, Sejm) och domstolar fanns under tsartiden i Sankt-Petersburg, under Transkaukasiens regeringstid i Tbilisi. Även Azerbajdzjans första regering utropades den 28 maj i Tbilisi. I det första kabinettet bildad av Fatali khan Khojskis avsågs det att ha 12 departement: Inrikesdepartementet, Militärdepartementet, Utrikesdepartementet, Finansdepartementet, Utbildningsdepartementet, Justitiedepartementet, Departementet för Handel och Industri, Jordbruksdepartementet, Arbetsdepartementet, Departementet för Vägar, Departementet för Posten och Telegrafi samt Statsrevisionen, vilken också hade statusen av ministerium. Statsministern F.kh. Khojski var samtidigt inrikesminister, Nasib bej Jusifbejli var samtidigt Finans- och Utbildningsminister, Akber agha Sjejkhulislamzade Jordbruks- och Arbetsminister, Khudadad bej Malikaslanov minister för Vägar, Posten och Telegrafi. Men dessa ministerier som överlevde endast 21 dagar förblev enbart på pappret eftersom det fanns inga möjligheter för deras verksamhet i Tbilisi och den georgiska

regeringen satte press på Nationella Rådet och den formella regeringen att lämna staden inom kort.

De första riktiga ministerier under ledningen av Fatali khan bildades den 17 juni i Gandja. Detta andra kabinett också ledd av Fatali khan fanns nya 12 ministerier och 3 ministerbefattningar utan portfölj. Statsministern hade också positionen av justitieminister. Som högsta myndigheter av den azerbajdzjanska staten bildades Inrikesdepartementet, Finansdepartementet, Departementet för Utbildning och Religionsfrågor, Utrikesdepartementet, Departementet för Handel, Industri och Livsmedel, Departementet för Vägar, Posten och Telegrafi, Departementet för Hälso-och Sjukvård och Departementet för Social Trygghet. Agha Asjurov utsågs samtidigt till minister för Handel, Industri och Livsmedel, Khudadad bej Malikaslanov samtidigt minister för vägar, posten och telegrafi, Khudadad bej Rafibejli utsågs samtidigt minister för hälso-och sjukvården samt för social trygghet. Som vi ser, det avsågs inte att ha militärminister i detta kabinett eftersom denna position var tagen av Nuru pascha, befälhavaren för Kaukasiens Islamiska Armé.

Fastän skedde en förändring i departementens benämningar i de senare etappen och vissa av de annullerades genom att ingå i andra, bildades samtliga regeringskabinett med ministerier i huvudsak med dessa 12 inriktningar och ministrar utan portfölj.

De två första regeringskabinetten bestod enbart av nationella personalstyrkor eftersom icke-muslimer presenterade sig som anhängare av "Det Enade och Odelbara Ryssland" och vägrade verka i regeringen i och med de betraktade det som att erkänna självständigheten av Republiken Azerbajdzjan. Men när kommandot av Ententens arméer under ledningen av general Thomson kom till Baku verkade icke-muslimer båda i det tredje regeringskabinettet och parlamentet. De icke-muslimerna fick viktiga ministerpositioner, exempelvis, I. Protasjov (Finansminister), J.Gindes (Sjukvårdsminister), K. Lizgar (Livsmedelsminister), V. Klenevski (minister för Social Trygghet). I det fjärde regeringskabinettet fick armenier de högsta positionerna: A.Dastakov (Sjukvårdsminister) och Kh. Amaspur (minister utan portfölj). Trots att regeringen bildades på sådana demokratiska grunder i Azerbajdzjan, fick vi dessvärre inte se samma varma relation från våra grannar. I synnerhet i Armenien fick turkar varken tillgång till ministerier eller till parlamentet.

Regeringen började arbeta under de svåraste förhållandena. Tre huvudsakliga faktorer försvårade arbetsförhållandena: 1) regeringsmakten omfattade inte hela Azerbajdzjans territorium (landets nordöstra del var under dasnakers och bolsjevikernas kontroll, sydöstra delen var först under Denikin och sedan under bolsjevikernas kontroll; den sydvästra delen av landet som blev utsatt för armeniernas våldsamheter kämpade för att införlivas med

Azerbajdzjan);. 2) regeringslöshet, anarkin som rådde till följd av den ekonomiska-sociala-politiska krisen i landet tillät inte bedriva en normal verksamhet; 3) Under hela Gandjaperioden och september-oktober 1918 i Baku Nuru pascha, Azerbajdzjans räddare, och sedan Islamiska Armén lämnade Azerbajdzjan ingrep det brittiska kommandot, som tog över dess roll, i azerbajdzjanska regeringens angelägenheter och hindrade dess fria verksamhet. Särskilt britererna uppförde sig som härskare i Azerbajdzjan.

Trots alla dessa svårigheter, lyckades båda Fatali khan Khojskijs och Nasib bej Jusifbejlis kabinett från december 1918 att bygga upp staten med parlamentets aktiva deltagande. Som resultat av detta, genom att bilda en stark stat överlämnade de ett sådant arv till senare generationer att inte ens den elfte ryska armén som ockuperade Azerbajdzjan år 1920 kunde likvidera det.

Vid sidan om upprättandet av ministerier bildades på kort tid också andra viktiga statliga organ och startade sitt arbete.

Den 21 oktober 1918 ändrades benämningen av Baku kassakammare som var kvar sedan tsarismen och Transkaukasiens regering till Azerbajdzjans Finansförvaltning, dvs. den omfattade hela Azerbajdzjan. Den 14 november 1918 faställdes stadgarna av den nya organisationen Azerbajdzjans Domstolars Kammare. Samma kammare började kort därefter att realisera sin verksamhet och lämnade i republikens historia spår av sin egen art.

I förordningen stiftad den 15 maj 1919 som lyder om löneökningen av parlamentets ordförande, vice ordförande, statsministern, ministrar och parlamentets ledamöter framgår att från och med den 1 april skall en parlamentsledamot få 200 manater dagspenning, parlamentets ordförande skall få samma lön som statsministern; parlamentets vice ordförande skall få samma lön som ministrar; statsministern skall få samma lön som parlamentsledamot plus 5000 manater, en minister samma lön som en parlamentsledamot plus 3000 manater. Med tanken på att samma personer försörjde sin familj i huvudsak just med den inkomsten och under den perioden var inflationen och därmed priserna höga, kan man förstå att dessa löner var ganska låga.

Självklart var ett av statens nödvändiga uppdrag att inrätta tullstationer vid gränserna av det nya självständiga landet. De enskilda ministrarna hade tidigare tagit upp initiativet att upprätta sådana stationer men de första dokument godkändes av parlamentet den 10 juli 1919 och det var förordningen att upprätta tullstation på Pojlustationen vid Azerbajdzjans järnvägar, på Tjakhmagly stationen vid orten Aghstafa och sedan den 22 december 1919 tullstationen vid orten Jalama. Den 18 augusti 1919 godkände parlamentet lagen om inrättandet av Gränsbevakningen och tullskydd av Republiken Azerbajdzjan. Enligt denna lag

om tullar, skulle Republiken Azerbajdzjan upprätta 99 gränsposter längs Azerbajdzjans gränser för att skydda sina gränser mot olaglig handel och bekämpa smuggling och i dess sammansättning upprätthålla 992 stycken pålitliga personliga tullskydd, livvakter bland lokala befolkningen med egna kläder, vapen och hästtjänster. Med dessa lagar lades rättsliga och organisatoriska grunden för tullverket av Azerbajdzjan.

Den 12 februari 1919 fastställdes stadgarna av Kommittén för råvaruutbyten med andra länder. Enligt samma beslut upprättades även finans-ekonomiska kommittén inom en rad av departement.

Det var också regeringens ansvar att övervaka alla statliga myndigheters verksamhet. För detta ändamål antog parlamentet den 27 juli 1919 en lag "om inrättande av en tillfällig speciell revisions-och utredningskommission för utredning av brott och missbruk i olika myndigheter ". Kommissionen skapades under regeringen och fick breda befogenheter. Kommissionen hade befogenheten att inspektera allas tjänstgöring oberoende av personens ställning och lämna in synpunkter till regeringen.

Som vi redan har konstaterat, på grund av bristen på högutbildade kvalificerade personalstyrkor i landet, var de flesta viktiga ståndpunkterna i de nyinrättade departementena och kommittéerna och andra statliga organ ockuperade av utländsk personal. I allmänhet var mer än hälften av personal i offentlig förvaltning och i de olika myndigheterna av annat etniskt ursprung. Tyvärr arbetade inte alla de för Republiken Azerbajdzjans framsteg och var inte lojala mot sina tjänsteuppdrag. Dessa fall uppstod särskilt oftare bland ryska och armeniska anställda. En av de viktigaste uppgifterna för staten var således utbildning av nationella personal som skulle kunna styra landet. Regeringen organiserade vissa kortsiktiga lösningar för detta ändamål, men statens viktigaste beslut i denna inriktning blev lagen som antogs av parlamentet den 1 september 1919 om att skicka 100 ungdomar till universiteten i Västeuropa för högre utbildning finansierad med statliga medel (vi går inte in i detalj om detta här eftersom vi kommer att gå igenom det mer i avsnittet om utbildning).

Bildandet av Nationella Armén

Imperier byggs inte med slogans, utan med arméer. De azerbajdzjanska turkarna, som hade haft tre stora imperier i världens historia, kunde göra detta tack vare arméer och framstående mäktiga militära befälhavare. Det faktum att den muslimska-turkiska befolkningen i hundratals år under Rysslands ockupation inte antogs till militärtjänst medförde naturligtvis att landets stridsfärdigheter var svaga. En av negativa följder av denna

politik var att folket blev berövade sina nationella militära styrkor samt sina nationella officerare.

Framväxten av Azerbajdzjans Nationella Armé är direkt kopplad till inrättandet av den muslimska korpusen. Den Transkaukasiska Kommissionen ansåg det nödvändigt att inrätta de nationella militära styrkorna i både Georgien, Armenien och Azerbajdzjan år 1917. Såväl georgiska och armeniska som azerbajdzjanska militära styrkorna ansåg det nödvändigt att bilda kommissionen år 1917. Den 11 december 1917 beslutade majoriteten av regeringen att upprätta ett muslimskt korpus bestående av azerbajdzjanska turkar. Befälhavaren för korpusen utnämndes generaldirektören Ali Agha Shikhlinski, som fick ryktet "Ryska artilleriets Gud" i Ryska-Japanska Kriget. Men denna korpus innehade inte så mycket styrkor för att kunna försvara folket. Därför när den självständiga staten utropades år 1918 hade Azerbajdzjan inte tillräckligt mycket nationella militära försvarsstyrkor, och för att försvara sig var den tvungen att begära militär hjälp av Osmanska riket. Anvar pascha, biträdande befälhavare av Osmanska rikets armé, skickade då trupper av Kaukasiska Islamiska Armé med 12-14 tusen soldater till Azerbajdzjan under ledningen av sin bror general Nuru pascha. Efter proklamationen av Republiken Azerbajdzjan ändrade regeringen benämningen av den Muslimska Korpusen till Azerbajdzjans Speciella Korpus (ASK) den 26 juni 1918.

Även om det fanns ett militärt ministerium i den första regeringens kabinett, tillhandahölls det här ministeriet inte i det andra kabinettet bildat i Gandja, eftersom alla befogenheter i samband med armén gavs till Nuru Pasha, befälhavaren för den Kaukasiska Islamiska Armén (KIA). Regeringen hade endast den överste militära tjänstemannen (Ismail Khan Zijadkhanov), som skulle reglera förbindelserna med arméns befäl. Enligt kommandot av den Kaukasiska Islamiska Armén den 13 augusti 1918 blev Azerbajdzjans Speciella Korpus direkt underordnad KIA-kommandot. Således, bildades i Azerbajdzjan en armé med ungefär 20 000 soldater. Efter svåra militära operationer lyckades dessa styrkor att befria Azerbajdzjan från brittiska-ryska-armeniska militärer den 15 september 1918 och gjorde Baku den till den eviga huvudstaden i Azerbajdzjan.

Efter Mudrosfördraget, som det ottomanska riket tvingades underteckna i oktober 1918, började den turkiska armén dra sig ur Kaukasus och Azerbajdzjan. Därför utfärdade regeringen ett dekret om upprättandet av Militärdepartementet den 1 november 1918. Militärdepartementet anförtröts statsministern och hans ställföreträdare utsågs till den fullvärdige artilleriegeneralen Samad Agha Mehmandarov. I sin order den 7 november framförde Mehmandarov att han började sin tjänstgöring. Habib bej Salimov utsågs till chef för generalstaben överste instruerades.

I det tredje regeringskabinettet som inrättades av Khojskij den 26 december 1918, bekräftades utnämning av Mehmandarov till försvarsminister. Den 29 december utsågs Sjikhlinskij till hans biträdande.

Med regeringens beslut av 2 januari 1919 annullerades Azerbajdzjans Speciella Korpus. Officerare vid dess högkvarter skickades till apparaten vid Militärdepartementet och dess enheter. Den 10 januari 1919 inrättades Militärt Råd vid Militärdepartementet bestående av ledande militära män. I mars utnämndes lieutenant-general Mohammed bej Sulkevitj till chef för generalstabkontoret.

Stadgarna av kavalleritrupporna som Militärministern presenterade på turkiska och uniformerna för den azerbajdzjanska armén godkändes den 11 februari 1919. Dessa var de första i Azerbajdzjans nationalmilitära historia.

I de fjärde och femte kabinetten som organiserades av statsministern Nasib bej Jusifbejli den 14 april och 24 december 1919, utsågs Mehmandarov till försvarsminister och Sjikhlinskij till vice försvarsminister.

Visst var uppgiften att organisera försvarsdepartementet inte över, det var också nödvändigt att bilda ett organ som skulle hålla på med mobilisering av soldater till armén. Den 26 maj 1919 utfärdade parlamentet förordning om upprättandet av den centrala militära myndigheten av Republiken Azerbajdzjan samt dess regionala och stadskontor. Det konstaterades att det högsta organet som ansvarar för värnplikten och militärtjänsten i hela republiken är den Centrala Militära Myndigheten.

I oktober 1919 inrättades Militära Skolan, en militär institution som skulle utbilda nationella officerare och styrkor med övriga kvalifikationer i Azerbajdzjan. Översten Rustam bej Sjikhlinskij utsågs till Militära Skolans chef. De studerande i skolan kallades junker. Utbildningens längd var planerad till 2 år. I samband med risken för den ryska ockupationen bestämde skolan att ha examen och skolavslutning före tid, den 24 april 1920, och 104 officerare avslutade sin utbildning framgångsrikt. Tre dagar senare blev Azerbajdzjan ockuperat av ryska bolsjevikerna och majoriteten av de nationella kvalificerade personalstyrkorna blev avrättade av sovjeterna.

Azerbajdzjanska Armén kämpade tappert under tiden av sin verksamhet för hemlandets självständighet och territoriella integritet. Den slogs till det sista för befrielsen av Baku, nedläggningen av upproret i Nagorno-Karabach och mot ryska invasionen vid Jalama-stationen. Men så klart klarade den inte av att bekämpa den ryska 11:e Röda Armén som hade slagit ned Denikins vita armé, vilken hade fått även västlänternas stöd. Givetvis, när ryssarna annullerade Azerbajdzjans suveränitet avvecklade de också dess armé.

Politiska reformer

Republiken Azerbajdzjan genomförde konsekvent politiska reformer under sin existens tid och arbetade stenhårt genom parlamentet för att bygga upp ett demokratisk styrsystem i landet. De lagar som antogs vid den tiden, parlamentets sammansättning och stenografier (en skrivmetod för att kunna anteckna med hög hastighet) av mötena visar tydligt att de offentliga förvaltarna syftade till att bygga ett system i linje med de nya kraven på 1900-talet och genomföra politiska reformer, de visar också att regeringen lyckades att realisera sina mål i de flesta fall.

Här nedan redogör vi för vissa aspekter av de reformerna.

1. Kampen för demokrati

Verkligen, under den korta tiden både med Fatali Khan Khojski och Nasib bej Jusifbejli som statsministrar, skapade Azerbajdzjan alla attribut av en självständig stat och formade helt statens styrningsmekanism. I den parlamentariska staten Republiken Azerbajdzjan bedrev alla tre av regeringens grenar sin verksamhet oberoende, ingen störde den andres arbete, men alla tre samarbetade hårt för att stärka staten och nationens välfärd.

Detta var förstas en stor seger för nationen i vägen mot att bygga en demokratisk struktur, men den här segern var mycket svårtagen och folkets prestationer var alltid under ryskt hot från norr.

a) Demokratiska Parlamentets verksamhet.

Den 19 november 1918 antog Azerbajdzjans Nationella Råd lagen om inrättandet av Republiken Azerbajdzjans högsta organ, lagstiftande församling, parlament bestående av 120 ledamöter. Den 7 december ägde parlamentets öppning rum. Således, bildade **Azerbajdzjan den första parlamentariska republiken i muslimska öst.**

På det första sammanträdet valdes genom förslaget från Musavat-fraktionen Alimardan bej Toptjubasjov som parlamentets ordförande och Hasan bej Aghajev första vice ordförande. Eftersom Toptjubasjov var i Istanbul vid den tiden ledde Hasan bej Aghajev parlamentet i 13 månader.

Lagen om inrättandet av parlamentet förutsåg att församlingen skulle bestå av 120 ledamöter. I slutet av 1919 var det bara 96 ledamöter som representerade 11 olika partifraktioner och grupper i parlamentet. Deras proportionella antal var bestämt enligt följande: Musavat och neutrala fraktionen – 38 personer, Ittihad partiet – 13 personer, Ahrar partiet – 6 personer, det socialistiska blocket – 13 personer, de utan något parti – 4 personer,

oberoende – 3 personer, Rysk-Slaviska samfundets fraktion – 5 personer, armeniska fraktionen – 5 personer, Dasjnaktsutiun fraktionen (Armeniska revolutionsfederationen) – 6 personer, fraktionen av etniska minoriteter – 4 personer. Enligt lagen fick de armeniska representanterna i proportion till den totala befolkningen av Azerbajdzjan 21 platser och de ryska 10 platser, trots detta anslöt sig ryssarna till parlamentets arbete först den 31 januari 1919 och armenierna från februari.

Som vi ser, försökte parlamentet att representera intressena för hela befolkningen i landet och uppnådde detta. Under sin verksamhetstid hölls 145 sammanträden av parlamentet. 15 sessioner med otillräckligt antal röster fullbordades inte.

Under 17 månaders levnadstid togs av parlamentet mer än 270 lagprojekt upp till diskussion och närmare 230 av dem blev godkända. Bland de godkända lagar bör man nämna främst lagen om medborgarskap, lagen om allmän värnplikt, lagen om tryckfrihet, lagen om inrättandet av Riksbanken, lagen om inrättandet av Bakus Statliga Universitet, lagen om Tullar och Post-och telegrafiska tjänster, lagen om domstolsärenden, m.fl.

Det fanns 11 verksamma kommissioner i parlamentet: kommissionen för finansiella och budgetfrågor, kommissionen för lagstiftningspropositioner och motioner, en central kommission för valberedning till församlingen, kommissionen för mandatet, för militära frågor, för jordbruksfrågor, för undersökningar, för ekonomi- och planeringsfrågor, för kontroll över användningen av landets produktionskrafter, för redaktionsfrågor, arbetstagarfrågor och andra kommissioner.

Parlamentets verksamhet var riktad mot att skapa förutsättningar för lösningen av landets socioekonomiska och finansiella, för att säkerställa landets politiska och territoriella integritet, för att skydda medborgarnas rättigheter, stärka statens demokratiska och rättsliga grunder, skapa förutsättningar för erkännande av Republiken av världens stater, dess politiska, ekonomiska och handelsrelationer med andra länder.

Parlamentet bevisade med sin vitalitet och höga verksamhetskapacitet att det azerbajdzjanska folket steg upp på kort tid till parlamentarisk styrningsnivå.

För övrigt visade demokratin sig i Azerbajdzjan inte bara på parlamentets nivå utan även i det lokala självstyret.

b) Tryck-och yttrandefriheten.

Under tsaristiska perioden ställdes otroliga hinder mot utvecklingen av den nationella pressen i Azerbajdzjan, och efter revolutionen år 1905 försvagades dessa hinder. Efter att den transkaukasiska regeringen inte erkände Sjaumjans befogenheter kvävde Dashnak-Bolsjevikiska regeringen också pressen i Baku. Under massakrerna i mars 1918 i Baku under

Baku Sovjetens styre brände armenier ner byggnaderna för redaktionerna för tidningarna *Öppet yttrande*, och *Kaspien* och andra redaktioner placerades, de förvisade de nationella författarna och publicisterna och utsatte dem för repressalier.

Till skillnad från sina föregångare fäste Republiken Azerbajdzjan stor vikt vid pressfriheten, eftersom den hade valt demokratins väg. I landet publicerades de mycket olika politiskt och socialt inriktade pressorganisationerna på turkiska, ryska, armeniska och andra språk.

Republiken genomförde en rad viktiga evenemang i mediaområdet som var sällsynta under den perioden. **Bland dessa var förstas den viktigaste annulleringen av censuren i pressen med regeringens förordning från den 9 november 1918.**

I allmänhet reglerades inställningen till pressen i republiken med Stadgan om Pressen. Enligt detta dokument som antogs av parlamentet den 30 oktober 1919 krävdes inte statligt tillstånd för öppning av typografier, publicering, tryckning och försäljning av tryckprodukter. Varje myndig medborgare kunde enligt lagen vara den ansvariga redaktören för redaktionen och/eller bokförlaget. De som ville trycka ut något eller publicera ett pressmeddelande måste lämna in en ansökan till huvudinspektören för pressen enligt formalia. En publicist, utgivare och redaktör som ansågs skyldig att bryta mot några paragrafer i stadgan, var tvungen att betala böter eller dömas till fängelse.

c) *Möten och tankefrihet.*

Under Republiken Azerbajdzjan var tankefriheten och friheten för trosuppfattningar skyddad. Möten och klubbars verksamhet var mycket utbredd. Exempelvis, på tröskeln till republikens bildande spelade sådana föreningar som *Sefa*, *Nijat*, *Upplysning (Nasjri-maarif)*, *Progress (Tereggi)* och andra en viktig roll i landets kulturella och utbildnings-/upplysnings liv, och vissa av de fortsatte göra det även senare.

I början av 1920 försökte man skapa *Förbundet av utbildade yrkesverksamma muslimska kvinnor* i Baku. Förbundet syftade till att bedriva kulturella och pedagogiska arbeten och sprida kunskap bland utbildade kvinnor.

Föreningen *Den turkiska härden (Türk ocağı)* skapades för att utveckla och sammanföra kulturella relationer mellan azerbajdzjanska och osmanska turkar, liksom med olika andra folkgrupper som befolkade det tidigare ryska riket.

d) *Eliminering av diskrimineringen på grund av religiösa och rasskillnader.*

Redan i Självständighetsdeklarationen den 28 maj förklarade Republiken Azerbajdzjan elimineringen av religiösa och rasskillnader i bemötandet av sina

medborgare. Republikens ledare, som styrdes av principerna om modern statsledning och principen om jämlikhet för alla i samhället, stod för sina löften i sin inställning till parlamentet och offentliga organisationer och levde upp till dessa. **Vid sidan om moskéer existerade ett brett nätverk av kyrkor och synagogor i landet, och deras verksamhet begränsades aldrig. Pogromer som utövades på judar i andra länder inträffade aldrig i hela Azerbajdzjans historia, såväl under som efter Republikens tid.**

Såväl i det azerbajdzjanska parlamentet som i regeringen och i rättsväsendet arbetade muslimer och icke-muslimer samt representanter från alla folkgrupper i landet, som likvärdiga medborgare med samma rättigheter och skyldigheter.

De nationella minoriteterna i landet representerades av sina kultur-och utbildningscentra på Azerbajdzjans territorium. Verksamheter av olika föreningar och centra tillhörande de ryska, armeniska, judiska, polska, tyska, persiska och andra nationella samhällen och samfund fungerade fritt. Regeringen brydde sig om dem och skapade förutsättningar för deras verksamhet. Till exempel, tilldelades 500 000 manater till det Ryska Nationella Rådet för att öppna nya skolor och för inköp av läromedel.

2. Initiativen för utarbetandet av Konstitutionen

Republiken Azerbajdzjans första juridiska dokument var deklARATIONEN om självständighet, vilket hade statusen av en konstitutionsakt. I detta rättsliga dokument anges att det nybildade självständiga staten Azerbajdzjan hade formen av folkstyre, i den definierades gränserna för republikens territorium samt statens grundläggande principer. DeklARATIONEN återspeglade dessa kvaliteter som kännetecknar en demokratisk stat: makten tillhör folket; säkerställning av medborgarnas civila och politiska rättigheter; skapa förutsättningar för fri utveckling av alla folkgrupper och alla individer oberoende av deras etniska, religiösa, klass- och könstillhörighet eller sexualläggning; och slutligen, bilda statens verksamhetsgrund på grundval av principen om fördelningen av regeringsmakten. Detta var tecken på ambitionen om att skapa en suverän och demokratisk rättsstat.

Den politiska och rättsliga betydelsen av självständighetsdeklARATIONEN var att den etablerade och stärkte de politiska grunderna av Azerbajdzjanska nationalstaten, dvs. styrformen av parlamentariska republiken med demokratiska regimen, systemet av högsta maktorgan, regeringens ansvar inför lagstiftande organet; och generellt sett bildandet av parlamentarism, samt grunderna för etablering av interna och externa, samtidigt nationella politiker, grunden för medborgarnas rättsliga status. Men det här dokumentet kunde

naturligtvis inte ersätta konstitutionen. Det planerades att stifta Azerbajdzjans Konstitution på statens högsta organ inom snar framtid, dvs. i parlamentet.

På grund av vissa omständigheter tog den azerbajdzjanska regeringen på sig Nationella Rådets lagstiftande funktion den 17 juni 1918 och inledde båda myndigheternas uppbyggnad och vidtog lagstiftningsprocessen. Först började man antagandet av lagar som omfattade inrikes och utrikespolitiken i den nya staten. Med tanke på huruvida den rättsliga grunden för det offentliga och det statliga livet på kort sikt var omöjligt att bilda, måste regeringen fatta beslut om "provisorisk behållning av de ryska och transkaukasiska lagarna i kraft" den 23 juni 1918 för att garantera lagligheten i landet.

Efter starten av parlamentets verksamhet växte processen med att skapa nya nationella lagar snabbt ut.

3. Utarbetande av lagen om valberedning

Den 21 juli 1919 fastställde Azerbajdzjans parlament stadgarna om "valen till lagstiftande församling av Republiken Azerbajdzjan". Detta var dokument som reglerade befogenheter av högsta valberedningsorganet av republiken. På samma sammanträde, enligt artikel nr 10 i stadgarna, bildades den Centrala Valkommissionen bestående av 21 personer.

Stadgarna bestod av 10 kapitel (allmänna bestämmelser; om valrätten; om organisationer som genomför valen till parlamentet; väljarlistor; om kandidatlistor; om utfärdande och räkning av valsedlar; om fastställande av valresultaten; om innehav av nya val i fall någon ledamot vägrat till eller lämnat representationen i Stiftelseorganet; om genomförande av fria och rättvisa val; om kostnader vid val till parlamentet) och 116 artiklar.

De viktigaste bestämmelserna i stadgan visar att parlamentet ska bestå av ledamöter valda genom allmän-, likvärdig och sluten omröstning oavsett kön. I stadgarna avsågs att 120 personer skulle bli utvalda till församlingen. Valdistriktet måste inrättas för att rösta för varje företrädare och en valkrets för att beräkna röster i valet. Enligt stadgarna hade samtliga medborgare i Azerbajdzjan som fyllt 20 år rösträtt oavsett kön, ras, etnicitet och religiös tillhörighet. Denna stadga var ett historiskt dokument som gav den mest demokratiska rätten att välja inte bara i Azerbajdzjan, men också i hela den muslimska öst. Enligt den fick kvinnor också rösträtt.

Den 12 februari 1920 stiftade parlamentet lagen om att utfärda 20 miljoner 547.450 manater till Centrala Valkommissionens förfogande.

Förberedande arbeten för parlamentsval genomfördes fram till den 20 april 1920. Valet var planerat att hållas samma dag. Men den spända politiska och sociala situationen som

bolsjevikerna skapade i landet inför republikens ockupation tillät inte att valen skulle äga rum.

Ekonomiska reformer

En av de stora utmaningarna efter utropet av republiken var återupplivandet av landets ekonomi, som hade blivit förstört till följd av anarki och etniska konflikter. Det var faktiskt en av de svåraste affärerna att göra. Varför? För det första, var den avgörande delen av landets ekonomi relaterad till jordbruket. Jordbruket byggs väl på jord och jorden hade sedan århundraden gått över från generation till generation, och inga jordägare var villiga att fördela sina markområden till bönderna. Själva jordägare arbetade inte med de olika jordbrukssystemen, utan de inhyrde drängar för dessa arbeten eller arrenderade de sina jordbruksfastigheter under mycket svåra villkor. Detta stred mot kraven i den demokratiska statsstrukturen. Således fanns det behov av ett allvarligt statligt ingripande.

För det andra, till följd av kriget blev de ekonomiska förbindelserna mellan staterna avbrutna, vilket resulterade i att försäljning av alla industriprodukter, inklusive olja, och importering av nödvändiga varor (främst livsmedel) till landet hade blivit ett allvarligt problem. Detta i sin tur förhindrade valutainflödet till landet, och brist på livsmedel orsakade prishöjningar samt inflationen i landet.

För det tredje, fanns det även objektiva och subjektiva hinder för handelns utveckling. Först och främst, fungerade järnvägen väldigt dåligt, det fanns få motorvägar och de befintliga motorvägarna var i dåligt skick. Därför hade dessa faktorer den negativa inverkan på handelsutvecklingen. Situationen förvärrades ytterligare på grund av de ständiga rån som banditer utövade mot köpmännen.

För det fjärde var landets finansiella system i dåligt skick, vilket gjorde att det var problematiskt att utföra penning-kreditoperationer. Det värsta var att det fanns inga seriösa statliga myndigheter som skulle styra landets ekonomi. Republiken Azerbajdzjan var tvungen att bedriva sin verksamhet under sådana extremt svåra förhållanden.

Lagar och förordningar gällande ekonomin

Regeringen av Republiken Azerbajdzjan antog under de 23 månader av sin existens ett antal lagar och förordningar som rörde ekonomin.

Som en tillfällig utväg från finanskrisen i landet beslöt Ministerrådet den 22 september 1918 att utfärda och sätta i omlopp Baku stadens obligationer (tillfälliga pengar).

Den 1 oktober 1918 fattade regeringen en mycket viktig lag enligt vilken annullerades nationaliseringen av oljefält, vilket hade genomfört av bolsjevikerna, och överlämnades till sina tidigare ägare. I det historiska dokumentet "Lagen om överlämningen av oljefälten till sina tidigare ägare av Ministerrådet för Republiken Azerbajdzjan" framgår:

“1) Lagar och förordningar utfärdade av forna Folk Kommissariatets Råd i Baku guvernementet om nationalisering och administration av oljefälten samt tillhörande dem egendom och handelsflotta annulleras;

2) Rätten att äga och förvalta oljefälten, gruvor och fabriker samt deras privata egendom ska ges till deras ägare eller advokater/agenter efter att regeringen har utrett och bestämt mängden av oljebaserade gruvor och dess produkter.

3) Samtliga företagsägare och chefer bör informera Handels- och Industridepartementet om mängden olja och oljeprodukter som företaget äger.

4) Oljereserverna och oljeprodukterna som företagen har tillgång till skall överlämnas till sina ägare och chefer, men det skall stanna under statens kontroll tills en särskild lag fastställs av regeringen. Det förbjuds för företagsägarna och företagsledarna att transportera dessa tillgångar utan tillståndet av Handels- och Industriminister.

5) Denna lag träder i kraft och att realisera den anförtrotts till Handels- och Industridepartementet (tidningen Azerbajdzjan, den 8 oktober 1918, № 9).

Enligt den nya lagen som antogs av parlamentet den 17 mars 1919 överfördes rätten att samla skatter på inkomstskatt till de regionala statsförvaltningarna, guvernementen och provinserna.

Den 18 september 1919 fastställdes stadgarna av Riksbanken (Azerbajdzjans Nationella Bank) och den 30 september bankens högtidliga öppning ägde rum. Detta var en av de mest ärorika händelserna i historien av den självständiga Azerbajdzjan.

I slutet av oktober 1919 antog parlamentet lagen om öppnande av 12 centrala och 70 lokala sparbanker samt cirka 200 små kreditinstitut i landet.

En del av lagarna inom ekonomi var relaterade till tullen. Parlamentet antog cirka 20 förordningar gällande tullar. Som ett resultat av detta fanns redan i början av år 1920 ett fungerande tullsystem i landet.

Förberedelser för jordreformen

Som vi redan har angett upprepade gånger var problemet om mark och jordbruket det mest markanta ekonomiska, sociala och politiska problemet för regeringen att lösa. Dess lösning skulle leda till en förbättring av den socioekonomiska situationen, samt öka

böndernas förtroende till den nya regeringen, vilka utgjorde den stora majoriteten av landets befolkning.

År 1917 utgjorde de fattigaste hushållen i Azerbajdzjan 54,4%, de med mellangod ekonomi 34% och de rika kulaker 6%. Statligt ägande och privat jordäggande dominerade. Av all jordbrukshushåll tillhörde 29,5 % jordägaren, 68,7 % staten och endast 1,8 % var böndernas andel. De jordlösa bönderna och bönderna med små jordarealer var tvungna att arrendera jordområden hos jordägaren för mycket höga priser eller tjänstgöra hos jordägaren som drängar.

Den nya staten som valde folkstyret som det politiska styrsystemet, var tvungen att genomföra jordbruksreform som var nödvändig för att förbättra folkets välfärd, men den ville genomföra denna reform smärtfritt, med hänsyn till intressen av alla samhällsskikt. För detta ändamål stoppade den första regeringen som leddes av Khojski redan i slutet av första veckan efter flytten till Gandja, den 22 juni 1918, realiseringen av jordbrukslagen som var stiftad av Transkaukasiska Sejm, i Azerbajdzjans territorium. I beslutet konstaterades:

1) Realisering av jordbruksreformen som var antagen av Transkaukasiens Sejm skall upphäva tills parlamentet sammankallas;

2) Undanröja fall av ockupation av privata och statliga markområden som har hittills inträffat;

3) Lämna in rapport till regeringen om markfastighetsavgifter;

4) Lämna in rapport till regeringen om omorganisation eller likvidation av markkommittéer.

För att utarbeta projektet om jordbruksreformen bildades en parlamentarisk kommission med ledningen av Samad agha Aghamalov (Agamalioglu) den 4 februari 1919. Vid kommissionens möte den 23 april 1919 lyftes på dagordningen frågan om förverkande eller likvidation av jordägares och godsägares jordarealer liksom andra markområden.

Ittihadpartiet ställde sig för att köpa jordägares och godsägares jordarealer mot kompensation. Musavatpartiet försvarade idéerna om att lösa in (köpa) jordarealerna mot kompensation och menade att konfiskeringsalternativet skulle kunna framkalla jordägares allvarliga protester. Det socialistiska blocket och mensjevikerna från den Socialdemokratiska muslimska organisationen Hummet var för konfiskering av jordarealer utan någon kompensation i stället och dess omfördelning bland bönderna.

Kommissionen avslutade sitt arbete med projektet i slutet av augusti - början av september 1919. Projektets huvudteser var följande:

1) Samtliga jordenheter i hela republikens territorium är statens egendom;

2) Jordarealer överförs gratis till statens förfogande;

3) En viss del av jordägarnas egendom kvarstår i deras användning under följande regler: 1:a gradens jordområden (trädgårdar och odlingsbar jord) 7 desjatin³; 2:a gradens jordområden (åkrar) 15 - 20 desjatina; 3:e gradens jordområden (betesmark) 40- 50 desjatin. Allt jordområde som återstår i lagprojektet skulle övergå till statsfonden.

Diskussionen om lagprojektet om jord infördes först på agendan för parlamentets 67:e möte den 21 augusti 1919, men den blev uppskjuten. Frågan var återigen på dagordningen vid 81:e mötet den 2 oktober 1919, men den avbröts med förslaget av vice jordbruksministern Hidayat bej Sultanov.

Det nya regeringskabinettet bildat av statsminister Nasib bej Jusifbejli förklarade sin önskan att utarbeta en ny kurs av agrarpolitiken. Men den nya jordbruksministern, socialisten Ahmed Djovdar Pepinov, drog tillbaka från parlamentet de två tidigare utkasterna av lagprojektet utarbetade av departementet för att utveckla det.

I början av mars 1920 fullbordade jordbruksdepartementet arbetet med nya projektet *Lagen om överlåtelse av de privatägda markområden till statens jordfond och tillhandahållning av befolkningen av Republiken Azerbajdzjan med jordområden* och presenterade det till granskning av Ministerrådet. I detta projekt bestämdes överföring av alla privata markägares områden - juridiska personer från alla landsbygdsområden, inklusive kloster, stiftelser, moskéer och kyrkor, samt icke-urbana områden i stadsområden - till statsfonden utan kompensation. Storleken på dessa jordarealer, som var kvar i förfogande av jordägare som blev berövade sina fastigheter och gods, var 7-10 desjatin för odling av växtlighet och grönsaker motsvarande jordbruksförhållanden i de landsbygdsområden; 15-20 desjatin för odling av sädesslag; 40-50 desjatin för boskapsuppfödning; och 1,5 – 3 desjatin, 3-5 desjatin, 10-12 desjatin i urbana områden. Godsägares fastigheter och gårdar var inkluderade i detta.

Den parlamentariska kommissionen insisterade på markförvärvande från jordägare utan kompensation, därför dröjde överlämningen av projektet som var utarbetat av departementet till parlamentet.

Musavatpartiet presenterade lagprojektet om agrarfrågan som partikongressen godkände på församlingens 123:e sammanträde den 16 februari 1920 till diskussion. Också i detta lagprojekt planerades att förvärva jordområden från privata jordägare utan kompensation och

³ En rysk markmätenhet, ungefär 1,1 hektar

överföra till statens jordfond, men lämna 25-75 desjatin i landsbygden för markägarnas fastigheter inklusive trädgårdar och tomtar och i städer begränsa dessa jordarealer till 5-7,5 desjatin beroende på den planterade växtlighetens egenskaper samt befolkningens behov av markområden.

Ändå kunde agrarkommissionen inte fullborda de uppgifter som hade tilldelats av församlingen, vilket resulterade i att inga av jordbruksprojekten fick lagstatusen.

Reformer inom utbildning och hälsa

Den 7 juni 1918 utropade regeringen av Fatali khan Khojski turkiska som statens officiella språk i hela Azerbajdzjans territorium. Dock fick anställda i domstolar, administrativ ledning och andra statliga organisationer använda sig av ryska tills de hade lärt sig och behärskade det officiella språket.

Beslutet om turkiska som statens officiella språk ledde till en rad reformer som Republiken Azerbajdzjan utförde inom **utbildningsområdet**. Enligt vår mening, var ur de sociala-, politiska- och moraliska perspektiven den första och viktigaste åtgärden bland dessa reformer **nationalisering av skolor**. På det viset satte man en spärr mot russifieringsideologin (förryskningsideologin) som nationen utsattes för i över 100 år i flera generationer.

I beslutet undertecknat av statsministern Khojski den 28 augusti 1918 *Om nationaliseringen av grund-och gymnasieskolor* föreskrevs att all utbildning i alla utbildningsinstitutioner skall bedrivas endast på modersmålet och undervisning av turkiska, vilket är statens officiella språk, är obligatoriskt i skolorna. För studenter som inte kunde statsspråket i de senare åren av de nationaliserade grundskolor borde klasser med turkiska språkkurser bildas och i dessa klasser borde turkiska läras ut intensivt fram till slutet av år 1918 och år 1919, undervisningen skulle bedrivas endast på turkiska under två år.

Från årskurs 5 och uppåt var det tillåtet för elever att fortsätta sin utbildning på ryska språket med förutsättningen att inläringen av turkiska som statens officiella språk garanterades som ett obligatoriskt ämne i alla klasser i skolor.

Med tanke på svårigheterna kom regeringen med på att bilda ryska avdelningar i städerna, förutsatt att statsspråket undervisades som ett obligatoriskt ämne. Vid den tidpunkten krävdes att turkiska barn skulle studera endast i nationaliserade skolor, men barn som av särskilda skäl inte kunde tala modersmål fick studera på ryska med särskilt godkännande från Folkets Utbildningsdepartement.

Det blev snart klart att mer än hälften av lärarkåret inte var turkar, och inte bara icke-turkiska elever utan även många turkiska elever kunde inte läsa eller skriva på sitt modersmål. Sådana objektiva svårigheter tillät inte den snabba nationaliseringsprocessen. Vid nationaliseringsprocessen av allmänna utbildningsinstitutioner under sådana villkor förblir många barn utanför skolan. Med tanke på känsligheten i situationen var regeringen tvungen att införa några förändringar i sitt beslut den 28 augusti. I det nya beslutet den 13 november 1918 står det att i städer med gymnasium, med särskilt samtycke från Folkets Utbildningsdepartement får man öppna parallella ryska enheter i de högskoleförberedande klasserna.

Förutom detta, om det finns flera likadana grundskolor/utbildningsinstitutioner i någon stad, skall några av dem nationaliseras och i resten av dem skall undervisningen bedrivas på ryska i alla klasser. Enligt samma beslut måste turkiska undervisas som ett obligatoriskt ämne även i ryska skolor i och med det är statens officiella språk.

Utövandet av en sådan nationaliseringspolitik inom utbildning har spelat en viktig roll i utvecklingen av vår nationella utbildning. Tack vare regeringens beslut och skickliga genomförande av dessa beslut förverkligades nationens önskan om att få utbildning i grundskolor och övriga allmänna utbildningsinstitutioner i Azerbajdzjan på sitt modersmål turkiska, en önskan som folket hade haft i århundraden; tack vare detta fick det turkiska språket statusen av statsspråket i skolan och därmed ett utbildningsspråk.

Nationalisering av skolor kan aldrig betraktas som ett chauvinistisk maktmissbruk, eftersom republikens ledare var verkliga internationalister och djupt respekterade de andra folkgruppers etniska/nationella värderingar också. Regeringens beslut av den 7 september 1918 om undervisningen till elever med icke – azerbajdzjanskt ursprung i gymnasier och högskolor i Azerbajdzjan i deras modersmål och religionskunskap, bekräftar detta.

Regeringen antog flera förordningar om att **öppna nya skolor**.

Forskningsstudier visar att i början av läsåret 1919-1920 fungerade 643 grundskolor och 24 gymnasieskolor i Azerbajdzjan (varav 8 gymnasieskolor för män, 10 gymnasieskolor för kvinnor, 6 realskolor). 48070 elever gick i grundskolan, 9611 elever gick i gymnasieskolan. Förutom dessa fanns 2 handelshögskolor, 1 yrkeshögskola/tekniska skolan, 3 lärarseminarier i landet vid den 1 november 1919.

Under åren 1918-1919 nationaliserades Gandja pojksseminarium, ett pojksseminarium och ett flickseminarium i Baku, öppnades ett pojksseminarium i Sheki, samt togs beslutet att öppna sådana utbildningscentra i Zagatala, Aghdam och Shusha. Mahammed Emin Rasulzade som talar i sitt verk "*Republiken Azerbajdzjan*" om arbeten genomförda inom

utbildningsområdet visar att Republiken öppnade 7 pojkseminarier och ett flickseminarium i olika delar av landet.

Bristen på skolbyggnader i hela landet var den viktigaste hindrande faktorn för utbildningsarbeten. Särskilt i Baku uppstod en tragisk situation i samband med skolbyggnader. Under marshändelserna år 1918 brände dashnakerna många av dem, många av dem blev förstörda när de brittiska trupperna använde dem i sin tjänstgöring, och i många av dem bosatte sig flyktingarna från Nakhchivan och Zangazur.

Hösten 1918 ockuperade de brittiska trupperna Maria Gymnasium, Mikhailskolan, Pushkinskolan, Budagovskolan, Turgenevskolan och Zabratskolan. Som en följd av detta var Baku Stadsförvaltningen tvungen att hyra privata hus för skolor. Enligt ordern av den brittiske befälhavaren ockuperade britterna gymnasieskolan nr 5 den 8 januari 1919, slängde skolans alla möbler och andra skolgrejer ner till gården; de underrättade aldrig stadens borgmästare eller stadsadministrationen om det, fastän administrationens företrädare ingick i Kommittén för Placeringen av Brittiska Trupper.

Byggnaden som användes som skollokal av föreningen *Nashri-Maarif* vandaliserades av de brittiska trupperna, de förstörde golven, fönstren, korridorerna, 220 träd som hade planterats och skötts i trädgården i många år. Den totala skadan som britterna orsakade uppskattades till 272000 manater. Trots att föreningen krävde att britterna skulle betala skadestånd brydde britterna inte sig om detta och inte tog några åtgärder.

Situationen på landsbygden var ännu värre. Av regeringens beslut överfördes därför förvaltningshusen i landsbygden till skolor hösten 1919. De flesta av dem arbetade inte av olika skäl.

För skolbyggnaders renovering tilldelade regeringen 75 460 manater till Gazakhslän, 45 000 manater till Zagatalaregionen, 515.000 manater till Lankaranslän, 163.400 manater till Javanshirslän och Zangazurslän. I november 1919 tilldelade Utbildningsdepartementet 91 644 manater för bygget av nya skolbyggnader samt teknisk utrustning och storreparationer av de befintliga skolbyggnaderna.

Problemen inom utbildningsområdet slutade inte med endast skolbyggnader – det fanns **brist på lärare**. Eftersom deras ekonomiska situation var väldigt svår var även de behöriga lärarna tvungna att gå till andra jobb med högre löner. På grund av låga löner, bostadsbristen och transporteringsproblem var många skolor i avlägsna byar utan lärare. Därför fungerade inte 47 av de 112 skolor i Shamakhylänet och Götjajlänet (Goychay) i början av 1920.

Det är sant att den 1 januari 1919 höjde parlamentet månadslöner för skolinspektörer upp till 2000 manater, men även detta belopp var inte så behjälpligt på grund av höga priser i landet.

Därför var utbildning av nationella lärare en av de mest brådskande uppgifterna. För detta ändamål var ett av de första praktiska stegen som republiken tog att flytta den turkiska delen av Transkaukasiska Seminariet från Gori staden (Georgien) till Gazakh. Enligt regeringens beslut den 22 juni 1918 genomfördes detta arbete av Firidun bej Kötjarli som var en stor pedagog, upplysningsfilosof och utbildare samt tidigare inspektör av seminariet. Det bör anmärkas att enligt samma beslut tilldelades till Kötjarlis förfogande beloppet 5000 manater för kostnader i samband med flytten. Den 21 oktober 1918 tilldelade regeringen för att försörja pensionatet vid Gazakh Seminariet, personalen och andra inblandade 90 962 manater för två manaders perioden.

Den 24 augusti 1918 beslutade regeringen att tilldela 126 759 manater för fortbildning av grundskollärare. Den 17 juni 1919 antog parlamentet förordningen om att öppna från den 1 juli lärarkurser i Gazakh, Sheki, Shusha, Guba, Zagatala, Saljan, Baku och Gandja (i de två senare två separata skolor för kvinnor och män). I förordningen planerades att tilldela 2 390 000 manater för kostnader för detta ändamål.

Så klart, skulle lärarutbildningen på pojk- och flickseminarier och kurser ta lång tid, men det var inte läge i skolorna att vänta på det. Därför precis som man gjorde vid nödlösningen av läromedelsproblem (som beställdes i Turkiet), bestämde regeringen att inbjuda lärare från Turkiet. Den 5 november 1919 ankom 50 lärare från broderlandet Turkiet och de fick undervisa i olika delar av Azerbajdzjan.

Bland de utbildningsrelaterade problemen hade **bristen på läromedel** den viktigaste platsen. Den nationella regeringen ville lägga ifrån läroböcker som var skrivna i andan av lojaliteten till tsaren och Storrysslands chauvinism, den ville utbilda nationens barn med läroböcker vars innehåll motsvarade den nationella ideologin. Men detta var ett mycket tids- och resurskrävande arbete.

Som en tillfällig lösning av situationen bestämde regeringen att leverera läroböcker från Turkiet eftersom det var möjligt att nyttja böckerna publicerade i Turkiet tack vare det gemensamma språket och liknande ideologi i de två länderna vid den tidpunkten. Den 22 juli 1918 tog regeringen beslutet att leverera läromedel och inbjuda lärare från Turkiet för undervisnings-/pedagogiska verksamheten i Azerbajdzjan. Det konstaterades i beslutet att i regeringens nationaliseringslinje av skolor var det nödvändigt att skicka en sakkunnig person till Istanbul för att leverera läroböcker och inbjuda ett visst antal verksamma lärare från

Turkiet. Enligt detta beslut skickades den välkända publicisten Ahmed bej Aghajev (1875-1939) till Turkiet.

Regeringen tilldelade beloppet 1205 Turkiska Lira till utbildningsdepartementet den 27 oktober 1919 för att köpa turkiska böcker tills egna nya läroböcker skapades.

Myndigheten för Skolinspektionen arrangerade kongressen av huvudmän av pojkseminariet och flickseminariet samt grund-och gymnasieskolor i Baku, vilken ägde rum den 13-23 december 1918. Också på detta sammanträde hölls stora diskussioner om läromedelsproblemet. I syftet att skapa program och läromedel i de olika skolämnena bildades följande kommittéer: Kommittén för Turkiska (som modersmål) och Litteratur med ledningen av Mahmud bej Mahmudbejov; Kommittén för Historieämnet med ledningen av Panah Gasymov; Kommittén för Matematikämnet med ledningen av Samed bej Adjalov och Kommittén för Naturvetenskapliga ämnen med ledningen av Djamo bej Djabrajilbejli.

För att avlöna tjänstgöringar och betala övriga kostnader i de nybildade kommittéerna tilldelade regeringen beloppet 152 000 manater till utbildningsministerns förfogande den 20 juni 1919.

Den 18 september 1919 utfärdade parlamentet förordningen om tilldelningen av 1 miljon manater för inköp av böcker, den turkiskspråkiga litteraturen, för biblioteken vid allmänna skolor.

Statsministern Nasib bej Jusifbejli framförde i sitt tal i parlamentet den 22 december 1919 att regeringen skall verka för utvecklingen av alla områden inom utbildning, bl.a. fortsätta finansieringen av utbildningssektorn. Verkligen i början av 1920 tilldelade Ministerrådet 500 000 manater till Utbildningsdepartementet för inköp av papper och 200 000 manater för inköp av arabiska typsnitt. Dessa medel var endast en del av de kostnader som regeringen tilldelade till utbildnings- pedagogiska arbeten.

Tack vare statens insatser utarbetades och trycktes följande nya läroböcker: *Turkiska Alfabetet; Turkiska kransen; Andra året; Användning av turkiska; Handledning i användningen av turkiska; Nya Litteraturen; Barnens glasögon; Antologi; Algebra; Geografi (i 2 delar); Nya Aritmetiken (i 3 delar); Nya skolan; Naturkunskap*; samt redigerades, uppdaterades och trycktes på nytt en del av de gamla läromedlen.

Trots att tsarismen berövade Azerbajdzjanska turkar och andra muslimer högre utbildning hade folket en stor vilja för utbildning. Därför så fort Azerbajdzjan blev självständigt började folket fundera på att bilda sina högskolor och universitet. Nästan samtliga republikens ledare (F. kh. Khojski, N.b. Jusifbejli, A. b. Toptjubasjov, H.b.Aghajev, A. Asjurov, B. kh. Djavansjir, M. Djafarov, A. Aminov, A. b. Amirdjanov, Dj. b. Hadjnski,

Kh. b. Khasmammadov, T. kh. Makinski, Kh. b. Malikaslanov, N.b. Narimanbejli, A. Pepinov, Kh.b. Rafibejov, M.b.Rafijev, Sj. b. Rustambejli, M. Sejidzade, A. b. Safikurdski, Kh.b.Sultanov, H.b. Shahtakhtinski, A. a. Shejkhulislamzade, M.a.Vekilov...) var akademiker utbildade på de kända universiteten i Ryssland och Västeuropa. De och andra ledare som inte hade universitetsutbildning kämpade för befolkningens allmänbildning under ledningen av de framstående statsbildarna M. Rasulzade, M.b. Hadjinski, A. Hasanzade, A. Kazimzade, Dj. b. Malikjeganov och andra, verkade för bildandet av nationella högskolor och universitet, kämpade mot de konservativa idéerna i landet.

I det första skedet gjordes ett förslag om att använda högskolor i Georgien för att utbilda högkvalificerade specialister. Den 12 augusti 1918 gav regeringen uppdraget till Utbildningsministern att ta reda på följande frågor i syftet att samarbeta med Tbilisi Tekniska Högskola: 1) Omfattade högskolans verksamhet hela Kaukasus?; 2) i fall Ja, hur kunde Azerbajdzjan verka i dess styrelse?; 3) på vilket språk skulle utbildningen bedrivas?, 4) hur många platser skulle azerbajdzjanska studenter få? Det visade sig att de svaren man fick från Tbilisi tillfredsställde inte den Azerbajdzjanska regeringen, därför återkom de aldrig till denna fråga.

Efter att en rad andra försök gav inga positiva resultat stannade ordförande av Azerbajdzjans Nationella Råd Mahammad Emin Rasulzade och de ovannämnda statsledarna på idén om att bilda Baku Universitetet, formellt *Bakus Statliga Universitet (BSU)*. Detta blev en av de signifikanta händelserna som realiserades av regeringen av Republiken Azerbajdzjan inom utbildningsområdet.

Redan den 8 april 1919 gav regeringen uppdraget till utbildningsministern att öppna universitetet i Baku i början av läsåret 1919-1920 och för detta ändamål utarbeta kostnadsberäkningar som skulle inte överstiga 10 miljoner manater samt att överta Handels Högskolans byggnad (nuvarande Pedagogiska Universitetet) för BSU.

Frågan diskuterades i parlamentet. Efter flera månaders spänningsfyllda diskussioner stiftade parlamentet den **1 september 1919 lagen om bildandet av Bakus Statliga Universitet**. Detta var en av de ljusa sidorna i det azerbajdzjanska folkets historia.

Det framgår i lagen att universitetet skulle ha 4 fakultet (Orientalistiken; Historia och Filologi; Fysik och Matematik; Juridik och Medicin), anställda personal och kostnadsberäkningar för ett akademiskt år skulle fastställas fram till den 1 september 1919. **I artikel nr 9 står att kvinnor kan arbeta i samma positioner som män både i undervisning och i styrelse-och förvaltnings- samt hushållsarbeten vid universitetet.**

Efter diskussionerna av BSU:s Stadgar som definierade regler för styrning och reglering av dess utbildnings- och forskningsverksamhet, som pågick i tre månader, utfärdade parlamentet den 29 september 1919 Stadgarna av BSU (detta dokument var utarbetat av parlamentets första vice ordförande Hasan bej Aghajev). I stadgarna fastställdes universitetets uppbyggnad, verksamheten inom områden forskning och utbildning, rättigheter och skyldigheter av professorer och de undervisande lärarna.

Den 10 november 1919 fastställdes på det första sammanträdet av Universitets Rådet sammansättningen av professorer och övriga akademiska anställda personal. Rektorn för universitetet valdes den ryske vetenskapsmannen, kirurgiprofessorn V. I. Razumovski. Bakus Statliga Universitet som hade än så länge två fakultet började föreläsningar att hållas från den 15 november 1919. Republikens framstående statsmän Mahammad Emin Rasulzade och Rasjid khan Kaplanov blev de första lektorerna i Turkisk Litteratur och Idéhistoria.

Ett av de signifikanta arbeten som republiken genomförde var också det att regeringen skickade **100 ungdomar för studier på de olika utländska universiteten och finansierade dessa ungdomars studier med statliga medel**. Parlamentet antog den 1 september 1919 ett viktigt dokument relaterat till utbildning. I beslutet som fattades den 1 september 1919 på sammanträdet av Azerbajdzjans Parlament står följande:

“Artikel I. Under läsåret 1919-20 för att skicka hundra stycken azerbajdzjanska studenter utomlands i syftet att fullborda sin utbildning på de utländska universiteten utbetalas från statskassan beloppet sju miljoner rubl till utbildningsministerns befogenhet (med villkoren att bestämma ett stipendium med summan fyra hundra franc i månaden samt en franc för resekostnader för studenter som reser till Europa, ett stipendium med summan tre tusen och en rubl samt tre tusen rubl för resekostnader för studenter som reser till Ryssland).

Artikel II. Studenter som använder statligt stipendium är skyldiga att tjänstgöra på de ställen som regeringen hänvisar till i fyra år efter att de fullbordat sin utbildning”.

Tillsammans med antagningen av detta beslut har parlamentet följande komplettering: “För att garantera studenternas vardagliga säkerhet och välbefinnande skall kontrollen över dem upprättas”.

Den 1 september 1919 tilldelades 7 miljoner manater för att skicka 100 studenter för högre utbildning under läsåret 1919-20 på de olika universiteten i Europa och Ryssland. Den 14 och 16 januari 1920 reste de studenterna från Baku med en högtidlig ceremoni. Den 29 februari 1920 skickade Utbildningsdepartementet ytterligare 25 000 franc till Republiken Azerbajdzjans företrädare vid ambassaden i Istanbul för att försörja studenterna fram till den

1 september 1920 och 171 732 franc till ordföranden av Azerbajdzjans Fredskommittén i Paris.

När studenterna lämnade Baku var det planerat att de ska studera i Turkiet, Storbritannien, Frankrike, Italien och Schweiz. Men omständigheterna förändrades så att endast några av dem fick studera i Turkiet, de flesta fick studera i Tyskland (som inte fanns i listan), de andra fick studera i Frankrike och Italien. Bara 3 månader efter deras utresa ockuperade återigen den ryska armén Azerbajdzjan och den nya bolsjevikiska regeringen vägrade först att utbetala deras stipendium och lång tid senare gjorde de sortering bland de studenterna utifrån deras klasstillhörighet för att bevilja stipendium. Därför vägrade även de studenter som hade fullbordat sina studier utomlands att återvända till den sovjetiska Azerbajdzjan. Med några undantag utropades alla som återvände till hemlandet för agenter av det landet där de hade studerat. Dessa personer utsattes för repressalier mellan åren 1937-1942 eller förvisades till Sibirien och Mellanöstern. Så tragiskt! Bland dem fanns väldigt duktiga ingenjörer, geologer, läkare, diplomater som fick hög utbildning på de mest populära universiteten av Tyskland, Frankrike och Italien... Republiken Azerbajdzjan såg dem som sina framtida statsledare och styrkor som skulle bygga upp och utveckla landet. Men bolsjevikerna såg framväxten av generationen av nationella intelligentsia som hot och föredrog att mörda dem...

När den azerbajdzjanska regeringen började sin verksamhet var situationen inom **hälso- och sjukvården** lika beklaglig i landet. Som följd av tsarmakten och Tsarryslands koloniseringspolitik riktad mot de avlägsna länder rådde stora brister på sjukhus och andra vårdenheter i landet, läkare och annan vård-och medicinsk personal. Det fanns bara 1 läkare på 75 000 personer i landet, nästan inga medicinska skolor eller vård-och omsorgsinstitutioner, däremot fanns det mycket smittsamma sjukdomar och epidemier. Det existerade inga statliga nationella organisationer som skulle styra landets hälso-och sjukvård. Nedanstående rader som citeras från tidningen *Azerbajdzjan* år 1918 speglar tydligt situationen vid den tidpunkten: *“Stadens medicinska och vård-och omsorgsenheter klarar inte av denna tunga situation. Eftersom det finns så många sjuka har mottagning av nya patienter stoppats. Regeringen måste hitta lösningar för alla de problemen, dessutom måste det göras inom kortast möjliga tidsperiod”*.

Förstås, precis som i de andra områden genomfördes viktiga förändringar även inom hälso-sjukvården i landet under de 23 månaderna, men vi skall inte gå in i dessa i detalj i den aktuella boken, utan vi ska ange en rad viktiga faktorer som spelade stor roll i utvecklingen.

Först och främst bör vi ta upp att dagen efter Azerbajdzjans Nationella Råd och regeringen flyttade till Gandja fanns också Hälso-och sjukvårdsminister i sammansättningen av det andra regeringskabinettet bildat av statsministern Khojski. Khudadad bej Rafibejli utsågs till landets hälso-och sjukvårdsminister. Förutom denna position fick han även positionen av ministern för Social Trygghet.

Med bildandet av hälso-och sjukvårdsdepartementet började framgångar inom landets sjukvård. Kort därefter inrättades statliga avgiftsfria sjukhus, nya vårdenheter, överallt började man bygga laboratorier och skaffa nödvändig medicinsk utrustning samt ta itu med bekämpning av smittsamma sjukdomar.

Enligt fakta, under Republiken Azerbajdzjans tid fanns 33 verksamma sjukhus i de olika län i landet. I deras personal planerades att ha 1 läkare, 2 sjuksköterskor, 1 barnmorska och 1 undersköterska för vaccinering mot vattkoppor. Huvuduppdraget av de befintliga sjukhusen och akutmottagningar vid landsbygden var behandlingen av de smittsamma sjukdomarna samt oskadliggöra smittkällor.

Regeringen arbetade hårt under den tidsperioden för att fatta viktiga beslut i samband med organiseringen och utvecklingen av hälso-och sjukvården. Inrättning av ett militärt lasarett var ett av de besluten som antogs den 13 juli 1918. Också den 8 april 1920 antog parlamentet en förordning om att inrätta ett tillfälligt statligt lasarett med kapaciteten 100 sängar i Baku staden.

På parlamentets sammanträde den 20 november 1919 utfärdades en förordning om att inrätta ett avgiftsfri statligt sjukhus med kapaciteten 30 sängar i Shusha staden från och med den 1 juni. Detta är bara några exempel på de lokala sjukhusen som inrättades under Republiken Azerbajdzjan.

Parlamentet som tog hänsyn till den svåra situationen inom hälso-och sjukvård stiftade förordningen den 8 april 1920 om utvidgningen av nätverket av sjukhus, akutmottagningar och vårdenheter i landsbygden och enligt efterföljande förordning om att inrätta 35 nya sjukhus och 56 akutmottagningar tilldelades för detta ändamål beloppet 43 321 950 manater. Enligt denna förordning planerades inrättning av 19 sjukhus, 27 akutmottagningar i Baku guvernement, 15 sjukhus och 34 akutmottagningar i Gandja guvernement, 1 sjukhus och 2 stycken akutmottagningar i Zagatala regionen.

Utbildning av medicinsk personal ingick i regeringens prioriteringsplan. Den 11 december 1919 utfärdade parlamentet en förordning om att bevilja Hälso-och Sjukvårdsdepartementet ett treårigt Vård-och Omsorgscollege för 100 studerande.

Under republikens tid omfattade Hälso-och Sjukvårdsdepartementets verksamhet även läkemedelsärenden och apoteken. Den 8 oktober 1918 godkändes hälso-och sjukvårdsministerns motion om att inrätta kurser i Läkemedelshantering och om de statliga apoteken i Baku och regeringen fattade beslut om detta.

Ett av de viktiga hälso-och sjukvårdsrelaterade dokument som parlamentet antog var förordningen av den 26 februari 1920 om inrättning av 12 stycken stationära grupper i syftet att bekämpa epidemier och ge medicinsk hjälp till flyktingar. För detta ändamål tilldelades Hälso-och Sjukvårdsdepartementet 4 miljoner 266 000 manater.

Enligt vår mening, hade också förordningen som parlamentet stiftade den 8 april 1920 om omorganisation av medicinska enheter i guvernementen stor betydelse. För detta ändamål tilldelades 2 miljoner 318 400 manater till Hälso-och Sjukvårdsdepartementet.

Slutsatser

Denna bok är en kort samling av information om Republiken Azerbajdzjan (1918-1920).

I bokens första kapitel får läsaren skaffa sig en allmän information om republikens historia, i det andra kapitlet får läsaren kännedom om republikens plats och betydelse i den allmänna historien och de arbeten den genomförde.

Republiken Azerbajdzjan var den första demokratiska strukturen i muslimska öst och den bildades i det territoriella området av en koloni till ryska imperiet. I detta område existerade förstås inga självständiga statliga organisationer. Tsaristiska regeringen begränsade utbildningsmöjligheter av azerbajdzjanska turkar och andra muslimer på alla sätt. Därför existerade inga statliga organ som skulle styra den azerbajdzjanska regeringen som utropade sig självständig stat den 28 maj 1918 och det behövdes att skapa dessa statliga organ ur ingenting, från grunden. Det fanns ett väldigt begränsat antal nationella kvalificerade arbetskrafter, personer som skulle kunna leda regeringsarbetet. Om vi lägger till de objektiva svårigheterna de katastrofala fall som var orsakade av Första Världskriget, framför allt anarkin som uppstod i hela tsaristiska Ryssland på grund av tsarens abdikation, regeringslösheten efter februarirevolutionen 1917 och den sociala och ekonomiska situationen samt situationen för handeln som var väldigt beklaglig, kan vi hävda att formandet av staten Republiken Azerbajdzjan skall utvärderas uteslutande som det azerbajdzjanska folkets hjältemod.

Eftersom det azerbajdzjanska folket klarade av att organisera samtidigt verksamheten av regeringens tre grenar med hjälp av egna nationella kvalificerade personer trots dess begränsade antal. Således under kort tidsperiod bildade denna självständiga stat som varade i bara 23 månader 5 regeringskabinett tack vare de nationella statsledarna. De organiserade verksamheten av Ministerrådet och parlamentet och byggde upp ett rättvist system av domstolar i landet. Regeringen bedrev seriösa arbeten för att sammankalla den högsta beslutande församlingen i landet och stifta en ny konstitution, och allt detta planerades att realisera inom kort framtid. Men den ryska ockupationen avbröt existensen av republiken och bolsjevikerna satte stopp för en rad av stora demokratiska reformer som genomfördes i landet. Republiken Azerbajdzjan, som vi redan har anmärkt, hade målsättningen att bilda ett demokratiskt samhälle över det monarkistiska koloniala systemet. Republiken klarade av detta mål i väsentlig grad. Enligt fakta, frågade Stalin republikens ledare Mahammad Emin Rasulzade om vad deras regering som varade i 23 månader kunde ge folket. Som svar till sin

fråga fick Stalin höra följande av Rasulzade: *“Vi kunde inte ge så mycket... Men vi fick folket inse vad den nationella friheten innebar. Fastän det blev lite lätt vi folket uppleva den nationella självständigheten”*.

Verkligen var hela verksamheten av republikens regering riktad mot att få folket, som hade varit under förtryck i mer än 100 år, leva i ett demokratiskt statsskick. I själva verket, ur historiens perspektiv var det en revolutionär process. Att få folket, som hade haft den monarkiska makten över sitt huvud i hundra år, vänja sig vid självstyre var inte så lätt. Men den framgångsrika verksamheten av Azerbajdzjans parlament under den korta perioden bekräftade att det azerbajdzjanska folket var kapabelt och redo för demokratiska reformer. Parlamentet styrde landet från december 1918 till och med april 1920 mycket framgångsrikt. Med hänsyn till att den större delen av denna period gick under allvarliga påverkan av de Osmanska rikets militära styrkor och Ententens militära trupper i Azerbajdzjan blir vi övertygade om vilka svåra hinder både parlamentet och regeringen fick klara av under den tiden. En lång rad av signifikanta politiska reformer samt reformer inom ekonomi, utbildning, hälso-och sjukvård, kultur och andra områden realiserades i landet.

Republiken Azerbajdzjan genomförde många omfattande arbeten under de 23 månader av sin existens (28.05.1918 – 27.04.1920), den blev först att införa en rad av viktiga händelser i muslimska öst. De fenomen som Republiken Azerbajdzjan (RA) var med först i historien var kännetecknande för den och gav den en mycket ärorik position inte bara i den islamiska världens historia, utan i stort sett i 1900-talets historia.

Här nedan anger vi listan över de huvudsakliga fenomen RA var först med i historien:

Republiken Azerbajdzjan var i muslimska öst

- ◆ den första moderna staten som hette efter landets territoriella namn;
- ◆ den första republiken;
- ◆ den första parlamentariska staten;
- ◆ den första staten med ett flerpartisystem och ett demokratiskt rättssystem;
- ◆ den första sekulära staten;
- ◆ den första nationalstaten;
- ◆ den första staten som utarbetade lagen om allmän omröstning (21.07.1919) och erkände officiellt rösträtten för både män och kvinnor till och med flera år före många av de europeiska staterna;
- ◆ den första staten som erkände officiellt kvinnors rätt att arbeta i samma positioner som män (01.09.1919);

◆ den första staten som utropade officiellt alla medborgares lika värde oavsett individens religiösa och etniska tillhörighet eller trosuppfattning, klass- och könstillhörighet (28.05.1918)...

Tyvärr blev Republiken Azerbajdzjan ockuperat av bolsjevikernas Ryssland den 27 april 1920. Alla demokratiska prestationer i republiken blev brutalt eliminerade på kort tidsperiod under "proletära diktaturens" slogan om kampen för ett klasslöst samhälle. I stället tog en auktoritär och totalitär regim makten över det azerbajdzjanska folket i 70 år, vars negativa påverkan har sträckt sig fram till våra dagar.